

~~947~~

**антологія сучасної
української поезії**

Львів. Бібліотека
АН УРСР

32

W5(2-4v)S-65943

06, 10
/

891.79-1:„19”

АНТОЛОГІЯ

СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

I. Поети 1920-их років

Редакція й вступна стаття
Є. Ю. ПЕЛЕНСЬКОГО

24.247

Львів. Бібліотека
А. УРСР

Handwritten signature
См. 1 му

ЛЬВІВ 1936

НАКЛАДОМ «РІДНОЇ ШКОЛИ» Й «ІЗМАРАГДУ»

Львівська державна
наукова бібліотека

№ 56

Порогом століття назвав Ю. Липа р.р. 1914—1918. Тоді, підчас війни й безпосередньо по ній, позначилася основна зміна світогляду людей європейської культури. Коротко це окреслюється заміною статичного раціоналізму XIX. сторіччя динамічним волюнтаризмом XX. ст. Помітний вплив цієї переміни відбився і на європейській поезії, зокрема ж і на українській.

Та проте сучасна поезія вяжеться й з минулою та з минулим. Коли мова про вибагливе оформлення віршу, про велике цінування слова, не можна забувати про Я. Щоголева, першого українського «парнасівця». Серед непереможної течії громадських ідей у поезії, яку очолювали Франко й Грінченко, він плекав чистий вірш для віршу. — Коли ж звернути річ на тісні звязки сучасної української поезії з західноєвропейською, годі забувати, що ці звязки були здавна. Останніми ж часами йшли цим шляхом Леся Українка й В. Самійленко, що своїми класичними замилюваннями промостили зокрема дорогу неокласикам, в повісті ж ішли туди О. Кобилянська, М. Коцюбинський і В. Стефаник й інші творці українського модернізму. Понад усіма цими поетами знімається постать великого Франка, що в своїй поезії дає синтезу цих усіх складних — і здавалося б противорічних собі — складників і течій. Є в нього поруч громадських віршів — інтимні особисті, поруч народницьких — європейські, поруч тих, де перевагу мав інтелект, рефлексія, такі, де чуття, де емоція не допускали інших складників. Нотки націоналізму в поході літ зростають у його поезіях, щоб дійти у «Мойсею» до меж месіанізму. Назагал невибагливий до вимог стилістики, все ж має Франко й тут за собою великі досягнення. Його «Зівяле листя», що відбиває стан декадентизму, куди помітніше позначений у західноєвропейській поезії, як у нашій, було прегарною увертюрою модернізму.

Цей новий напрямок прийшов у перших роках нового сторіччя. Ще не прогомоніли могутні акорди «Мойсея», ще неслись співи В. Щурата, ще відзивався Самійленко, як стали вриватися в цей хор нові звуки. О. Олесь звязав модернізм міцно з давнішою українською поезією, галицька група «Молодої Музи» з поетами такої міри як П. Карманський, Б. Лепкий, В. Пачовський, С. Чарнецький

й ін., утримувала тісні звязки з Заходом, чи бодай з польською поезією. — Розвиток модернізму довів до повстання нових течій і струмків. Зокрема з 1909 р. поети згуртовані біля київського журналу «Українська Хата» вносять до модерністичної поезії нотки українського націоналізму. Поруч Олеся найвизначніший між ними Грицько Чупринка, що згодом наложив за ці ідеали головою. Теоретичні основи проклали цій поезії М. Шаповал (Сріблянський) і М. Євшан. Ця течія переходить напередодні війни в символізм.

Але покищо живе ще гасло „мистецтва для мистецтва — l'art pour l'art“: Микола Вороний високо підносить прапор чистого, крайно індивідуального естетизму, а сам себе робить жерцем у храмі краси.

Друге крило цього відлому репрезентує Філянський, що велику увагу звертає на сутомистецьке оформлення віршу. Йде він тут у дечім за московськими майстрами віршової техніки, за акмеїстами.

Велике ж цінування звуковости у слові, іноді потрохи й незалежно від значіння слова, що було видне в поезії Чупринки, улегшувало в деякій, хоч може й невеликій, мірі пізнішу роботу футуристів.

II.

По війні наймогутніше розвинувся символізм. Своїми початками сягає цей напрямок ще у Хатянський період, але блискучий його розвиток припадає щойно на 20-і рр. XX. в.

Символізм як поетичний напрямок позначився особливими художніми засобами, т. зв. символами, якими намагається передати відтінки настрою, почуття й фрагменти думок. Символ це умовний знак, слово неясного, мерехтливого значіння, змінне, що його кожний може по своєму розуміти. У тому суть і сила символізму. На верхах розвитку символізму мало не кожне слово стає символом.

Цей напрямок створює свою питому теорію, що кидає дійсний світ для шукання наддійсного, надреального (*a realibus ad realiora*). У своїх засновках ідеалістична, ставить вона собі як остаточну мету розв'язати проблему суперечностей сучасної культури. З уваги на те, що важливішу ролю від поняття відіграє тут символ, зближається ця поезія досить сильно до містицизму, особливо в Загула й Тичини. Одною з його ознак є образи-символи взяті з мітології й Святого Письма. Йдучи цим шляхом доходить Тичина навіть до меж пантеїзму.

Та найбільші досягнення мають символісти в поетичній техніці, в майстерному оформленні віршу.

Типовим представником символізму є Загул, брати

Павло й Я. Савченки, Олекса Слісаренко, Микола Терещенко, Володимир Ярошенко й інші. Наймогутніший і найгарніший, хоч і не найтиповіший, вислів знайшов символізм у поезії Павла Тичини.

Тичина став друкувати вірші ще з 1913 р. Але тоді ніщо не заповідало, що зі скромного редакційного помічника в київському щоденнику «Рада» виросте бард українських визвольних змагань, творець нової доби в українській поезії. Визволення народу, що прийшло 1917 р. по розпачливій руїні українського національного життя 1914—1917 рр. витиснуло незатерте п'ятно на його першій збірці — «Соняшні кларнети». Воно надало цим поезіям глибини й розмаху. Щойно тут стає поет на весь ріст. Тичина мрійник, філософ і містик. Але його мрія творча, його світогляд глибокий, його світовідчуження радісне. Містицизм розпливається, чи, радше сказати, чудово об'єднується з якимсь пантеїзмом. Врешті найбільш типова риса його поезій: неймовірна музичність. Це все — мрійність, містицизм, пантеїзм, життєрадісність і музичність окреслює поет у своєму поетичному Вірую, в «Соняшних кларнетах».

Пантеїстичне захоплення природою, радісне сприйняття її пробивається в усіх ранніх поезіях: «Гаї шумлять», «Арфами, арфами», «Енгармонійне» і ін.

Разом з тим така яра свіжість поетичних образів, як у нікого хіба раніше. І рівночасно все над міру просте: «Лягла в глибінь блакить», «Гасне день, облітає мов мак», «Танцюють згуки на дзвіниці» або клясичний під цим оглядом «Дош». Засоби багатой української поезики, тайни стилю стоять перед ним відкриті. Але чого б він із них не взяв, усе перетопив у своєму горнілі на музику. Наприклад: «Тінь там тоне, тінь там десь». Чудовий образ, буйна алітерація, а надівсе — музика.

Поет спровола став відчувати й силу своєї пісні. Говорять про те оці віщі слова з 1917 р., що так і окреслили всю долю його поезії:

Моя пісне, вогниста, шалена,
(Креше небо і котить свій гнів)
Ах, розбийся на світлі акорди,
Роздирайсь — і затихни як грім...

Цей грім — це патос боротьби. Помалу всі промені Музи Тичини сходяться в одному мов у сочці. Цією сочкою є Україна — і та, що цвіла в поетовому серці і та, що повставала й росла кругом нього. Релігійні образи набирають національного кольориту — етапи: «Соняшні кларнети» — «У Собор» — «Скорбна Мати». Захоплення природою дістає нового змісту. Це видне в «Думі про трьох вітрів».

Врешті мрії, радісне світовідчування й музика оформлюються як новий звук, найкращий з найкращих — «Золотий гомін» над Києвом.

Той самий мажорний тон пробивається і в другій збірці («Плуг» 1920): «Воля! — єдиний хай буде наказ». Ці дві збірки можна найкраще оцінити, прикладаючи до них слова самого Тичини: «Найглибший, найвеличніший і разом з тим найпростіший зміст, укладений на двох-трьох нотах — оце й є справжній гімн». Це «сучасне „Христос воскрес”». Сучасне, отже й національне. Ці дві збірки це й найкращий добуток сучасної української поезії. Глибокі ідеї у надміру конкретному, образовому й свіжому вияві, лірика найчистішої води, національний патос, український колорит у світових сюжетах, чудова мова, нові рими, блискучі асонанси й передовсім незрівняно майстерна ритміка-музика. Свою глибоку культуру поет вміє поєднати з дитячою майже простотою.

Та на цих двох збірках, і ще потрохи на третій — сковородянських рефлексійних ліриках, писаних невязаною мовою «Замість сонетів і октав» — великий Тичина властиво скінчився. Бо вже в черговій збірці, що вийшла по незакінченій досі поемі про «Сковороду», в збірці «Вітер з України» слідне пониження льоту. Умовини совітської дійсності були — й є — несприятливі для поетів, а таких як Тичина зокрема. Чи під натиском обставин, чи добровільно, переходить Тичина щораз більше на ліво, застряває в суспільницьких, докладніше сказавши, комуністичних тенденціях, з яких не може вибрити. Вони в цілій збірці намагаються знайти для себе новий вислів в т. зв. новому реалізмі, що прийшов на зміну символізму. Подібні тенденції й у поемі «Чернігів». Але воно Тичині — мрійникові й романтикові — нелегко вдається. В 1932 р. кинутий в Миргородську Машино-Тракторну Станцію, де крім фізичної праці мусів писати підбадьорюючі «частушки ударні», цебто в повному цього слова розумінні прикладну поезію — заломався остаточно. Остання збірка його віршів «Партія веде» приносить пеани радянській владі, оспівує колгоспників й подає оці «ударні частушки». Нема в ній уже ні сліду давнього великого Тичини. До нас ця збірка не може нічим промовити. Одне, що ще остало з давніх добрих часів, це велика музикальність, видна навіть в такій частушці без сенсу:

Нехай Європа кумкає,
А в нас одна лиш думка є
Одним одна турбація
Традицій підрізація
колективізація.

Поруч Тичини найбільш талановитий символіст, хоч і непризнаний досі, Євген Плужник. Молодший від Тичини, не пережив так глибоко громадянської війни. Великий мрійник, кладе в основу своїх поезій якийсь глибокий песимізм. Біль і терпіння це основний тон його лірики, що веде за собою спочуття й любов до всіх слабих. Згодом переходить до суспільницької тематики, що об'єднується з пошаною-обожанням Шевченка (поема «Канів»).

Подібний у дечім був творчий шлях Дмитра Загула: від релігійного символізму й песимістичних настроїв до заперечення індивідуального в поезії й оспівання суспільства. Певного роду маніфестом у тому була поезія «Даремне ти турбуєшся, поете» (1928). Буковинець з гір уніс до поезії захоплення гірською природою разом з фольклорними мотивами.

Таку ж дорогу відбули й усі інші символісти: Яків Савченко, що спершу давав такі визначно релігійні речі, О. Слісаренко, чи М. Терещенко. Останній перейшов не так до суспільної, як до державницької поезії, очевидно настільки, наскільки це в совітських умовах можливе («Републіка», «Київ»).

Годиться тут ще згадати про окрему групу поетів, що свою поезію тісно звязали з землею, з чорноземом і селом. Ця тенденція ніколи в українській поезії не переводилася. Філософічні нотки своїй поезії землі дає Терещенко («Мета й межа»), патос і чар української історії звязує з українською землею Тодось Осьмачка, а вже до найвищого ступня доходить беззастережне захоплення українським селом і природою, зокрема поліською, у Дмитра Фальківського.

Свобідніші цензурні умовини дозволили галицьким поетам плекати рівночасно з чистою символістичною лірикою національну тематику. Лише в них спрямована тут уся увага не на давньоминуле, а на найновіші Визвольні Змагання. Чоловим представником цієї групи галицьких поетів є Роман Купчинський, автор популярних стрілецьких пісень і низки символічних поезій.

Символізм як напрямок закінчується остаточно 1928 роком.)

III.

Помітна спізненість українського символізму, якого розвиток перебила війна, довела до рівночасного «співжиття» кількох літературних напрямків, зокрема й футуризму.)

Футуризм, що повстав в Італії з початком ХХ ст., це революційна течія в поезії, що поставила собі за зав-

дання дати зовсім нову поезію, передовсім іншу від давньої. Цього завдання футуризм очевидно не сповнив.

Та для футуризму характеристична з цього приводу перш усього боротьба, боротьба проти всіх і всього. Семенко, творець українського футуризму, виступив навіть проти Шевченка («Тарас Шевченко під моїми ногами»), хоч потім збічник своїх поезій таки назвав «Кобзарем», виступив проти модернізму й символізму, («К другу-стихотворцю»), але рівночасно й неодне перейняв з цих напрямків, наприклад естетизм. У деякій мірі футуризм ішов навіть до подібної мети, але користувався іншими засобами.

Найзамітніша, хоч і зовсім зовнішня риса футуризму це звукове експериментаторство словом позбавленим змісту. Як зразок можна подати хочби «Автопортрет» М. Семенка:

Хайль семе нкоми
Ихайль кохайль альсе комих
Ихай месен михсе охай
Мхайль кмс мнк мих мих
Семенко енко нко михайль
Семенко мих михайльсе менко
О семенко михайль!
О михайль семенко!

Недалеко від того відбігає й така «поезія» позбавлена всякого змісту:

понеділок	пятниця
второк	субота
середа	неділя.
четвер	

Оте експериментаторство звязане потроху й з новою тематикою: містом. Зразу це були лише якісь одірвані звуки міста, без якоїсь глибшої думки:

Осте сте	палять
бі бо	пах
бу	пахка
візники — люди	дим синій
трамваї — люди	чорний ди
автомобілібілі	м
бігорух рухобігі...	пускають...

Але згодом, коли закинули оці мало дотепні спроби, виросла з цих початків окрема поезія міста і його темпів, поезія машин і залізобетону, охрещена найменням урбанізму. З другого боку захоплення футуристів далекими шляхами і містами створило початки нової поезії мандрів і моря. Зразки цієї поезії дає Семенко та другий визначний футурист Юрій (Гео) Шкурупій. Подібно як і симво-

лізм, скоро покінчив своє життя футуризм. Семенко став писати комуністичні вірші й останніми часами затих, Шкурупій націоналістичні («Зима 1930 року») в романтичному дусі. Не вдержалися тут довго й ці символісти, що пристали до футуризму: Савченко, Слісаренко, Терещенко. Це був у них лише короткий перехідний стан до суспільницької поезії.

IV.

Найбільш суцільним і окресленим напрямком ув українській поезії 20-их рр. був неоклясицизм. Зв'язують його, мабуть неслухно, з російським декадентським передвоєнним акмеїзмом. Неслухно, бо у неоклясиків були міцні українські клясичні традиції, та й не в «найвищому» оформленні суть неоклясицизму.

Неоклясицизм це — як подає Ф. Якубовський — «ціла система світосприймання й відповідної поетики, спрямована на пасивне, суто-естетичне відбивання різних епох в історії людства, хоча б навіть і нашої сучасности». В цілій цій поезії пробивається туга за вічною мудрістю, своєрідна філософія мудро й спокійно прожити серед бур. Мудро й гарно, або як греки казали: кальокаґатія. Звідсіля й уся вдумчивість і повага поезії неоклясиків, звідсіля й її естетизм та велика увага до слова. На поезію й на життя — можна сказати з повним правом — глядять неоклясики під знаком вічності, в житті й у поезії шукають «солодкої рівноваги».

Творець цього напрямку, чи може краще сказати: школи, Максим Рильський довів до найвищого розвитку українську поетику, зберігаючи весь час послідовно й непорушно її клясичні, прості закони. Він дав теж найкращий зразок сучасної української літературної мови. Захоплення гармонійною красою Еллади, туга за минулим і гарним далеким, за «синьою далечінню», божественний спокій, всі ті ознаки неоклясиків поступають у Рильського часом ще й його питомим рисам. Це Сковородіянський «сладох світ» — солодкий світ та замилювання в спокійному плесі річки й рибальстві («Рибальське посланіє», «Друге рибальське посланіє», «Човен» й ін.). Найповажніші проблеми й ідеї вміє Рильський представити просто й звичайно, а проте відчувається в тому своя глибина.

Не дивлячись на оту «формальну» відірваність його поезії від життя, є все таки в ній, як і в майже всіх інших поетів 20-их рр., глибока любов до Батьківщини, біль з приводу її нещастя і туга за могутністю:

Ми ще ніколи не були собою,
Не підіймали стяга по морях,
Ні по чужих, невиданих краях,
Де квіти квітнуть барвою новою.
Ми безязики, безіменні ми —
Німа вода холодного свідчада,
Слизький туман. Ми привидів громада,
Що непомітно ходить між людьми.

Таке наше сьогодні. Але наше завтра буде інакше:

Народи й царства. Днів і поколінь
Моря дзвінкі. Дивуйтесь непочутнім:
У давнім ваше, наше у майбутнім.
Для вас земля, а наша далечінь.

На жаль, під натиском суворих совітських обставин Рильський перейшов до соціальних мотивів. Перші нотки видні вже в «Адонісі й Афродиті» (1928), але згодом був він приневолений видати навіть «Деклярацію обов'язків поета і громадянина» (1932). Чому обов'язків, а не прав, як колись бувало, догадатись не важко:

Право — це слово дрібне (!)
От обов'язок — слово!
Хай тут легенько ікнеться
Панові Маланюкові.

В боротьбі з Маланюком не лише відрікається неоклясицизму («... за облавок канон старенької пані естетки»), але й національних поглядів:

Сину країн, Україн!
Наша отчизна — праця.
Нація — тільки трамплі:
До єднання всіх націй.

Видно не стало сил Рильському змагатися, коли аж до того дійшов.

Незвичайно талановиті й уважливі до вимог поезики й другі поети-неоклясики, Павло Филипович, Микола Зеров, Освальд Буркгард і М. Драй-Хмара. Всі вони дають витончені у своїм мистецькій оформленні поезії. До цієї групи можна зарахувати крім цих київських поетів, ще й харківського, Михайла Йогансена та львівського Михайла Рудницького, з уваги на їхнє велике піклування за мистецьку викінченість віршів. Йогансена навіть названо ювеліром звукосполучень. Все ж у цілому

їхня творчість далеко не неоклясична, дарма, що в них переважає помітно інтелект над чуттям. Може цікаво буде зазначити, що всі ці поети займаються, не менш заповідливо літературознавством, критикою й перекладами з чужих літератур. Це мабуть теж має деякий вплив на велику в них уважливість до питань поетичного оформлення поезій.

V

Поза цими трьома напрямками залишився ще ряд поетів, яких не можна зарахувати до якоїсь окремої групи, дарма, що були спроби на Наддніпрянщині назвати їх одним найменням: революційних поетів. Є це мало вдатна назва, що навіть не обіймає споріднених поетів у Галичині й на еміграції. Споріднені вони не якимись однаковими формально-мистецькими засобами, а ідейними складниками їх поезії. Формально деякі з цих поетів зв'язані в початках своєї творчості з символістами, наприклад Еллан («І зацвіте блакитний сон», або «Я твій тринадцятий апостол»), а навіть у деякій мірі Маланюк, інші з футуризмом, як Хвильовий чи Бажан («космічність»), ще інші навіть з неоклясизмом, наприклад Мосендз, чи Юрій Липа. Згодом кожний з них ідучи хоч і індивідуальною дорогою, але під впливом загальних тенденцій часу врешті-решт зійшовся з другими в великому гурті поетів, що їх остаточно можна б назвати неоромантиками, з уваги на їх суб'єктивні поривання до суб'єктивного, мрійного, далекого. До неоромантиків приєдналися під кінець 20-их р.р. теж більшість символістів і інших поетів, наприклад з футуристів Шкурупій, а далі майже ціле молоде покоління поетів з Влизьком у Києві і Антоничем у Львові на чолі. Решта ж поетів у своїх творах зближається радше до реального способу уявлень. Ця група неореалістів куди менше численна, дарма, що останніми літами неореалізм став — так сказати б — офіційно-обовязковий у радянській поезії.

Основною рисою всіх неоромантиків — якщо вже погодимося на цю назву — рисою, що була помітна вже з самого початку 20-их р.р., це якась стихійна сила, емоційна снага, динамізм. Динамізм однаково сильно виступає і в наддніпрянських і в наддністрянських поетів. Динамізм у сучасній поезії це її могутня напруженість, що раніше — в добу футуризму — зв'язувалася з виявом матеріальних сил: машини, міста, мас, але згодом, із зростом неоромантичних тенденцій, виявилася в тузі за великими духовими вартостями людини, за її героїзмом й поривами, або просто в тузі за великою людиною. Ця людина силою свого духа зуміє кермувати й людьми й бездушною ма-

терією. Характеристичний з цього боку наприклад «Напис на книзі віршів» Маланюка, особливо його початок про силу поета:

Напружений, незломно гордий,
Залізних імператор строф,
Веду ці вірші мов когорти
В обличчя творчих катастроф.

Динамізм сучасної поезії нерозривно зв'язаний з патосом національних почувань. Видне воно навіть у Еллана, якого донедавна большевицька критика називала основоположником радянської поезії, з уваги на деякі соціальні нотки його поезії. Але вже в 1926 р. Хвильовий заговорив про гоголівську роздвоєність його душі, а далі й автор цих рядків звернув увагу (в 1930 р.) на Елланову любов до Батьківщини та на велику шкоду, яку нанесла йому неорганічна для його таланту радянська ідеологія, що й довела до знівечення його творчих сил. Останніми роками вже й радянська критика називає Еллана «фашистським поетом», а його твори перевидаються з помітними змінами. Подібний був творчий шлях Миколи Хвильового й Вол. Сосюра. Оба вони вийшли від комунізму, як і цілий ряд інших радянських поетів (Фальківський, Влизько й ін.), а дійшли до націоналістичних ідей, патосу й тематики. Хвильовий, що рано кинув писати вірші, пройшов цей шлях уже в своїх новелях і в повісті «Вальдшнепи», Сосюра у своїх поемах («Тарас Трясило» й ін.). Незвичайно цікава з того боку його поема «Мазепа». Задержавши свідомо концепцію Пушкінової «Полтави», її будову, стиль, а навіть подекуди образи, дає Сосюра інше — так сказати б: українське — освітлення постатей і подій, ідеалізує Мазепу, робить з нього великого національного героя, а Петра представляє як лютого ворога. — В інших своїх поезіях, зневірившись у радянське життя, попадає Сосюра в песимізм, замикається в собі, а єдина втеча від цього в нього знову таки в давнє, славне минуле України. Дуже багато подібного є в поезіях галичанина Олесь Бабія, зокрема оте сплетіння двох світів: замкнутого — суб'єктивного та широкого — національного.

На еміграції, заглибленій у важке й трагічне передумання недавніх змагань, виросла поезія, що поруч динамізму, який був і є гаслом доби, має нотки історіофічних концепцій минулого України. Творцями цієї «школи» були Юрій Дараган та Євген Маланюк. У їх поезії історичні мотиви дістають нове теоретичне вияснення й нове чуттєве забарвлення. Нависла над ними історична неминучість, що кинула Україну, оцю закохану в красі Степову

Елладу, на шлях азійських орд. Та в цій «трагічній концепції життя» вичувається не менш сильно, як і в інших поетів, туга за снагою, за «варязькою державницькою бронзою» («Варязька балада» Маланюка). До найкращого вияву доходять історіософічні концепції минулого України в київського поета, Миколи Бажана («Кров полонянок», історична поема «Сліпці» й ін.). Бажан, заглиблений у історіософії мрійник, дає крім того в своїх творах зразки поезій, в яких стихійна, надлюдська — щоб не казати: надприродня — любов до Батьківщини доходить до свого найповнішого виразу («Слово о полку» й ін.). Завдяки тому, як і великим мистецьким досягненням, можна його назвати найбільшим сучасним українським поетом-неоромантиком. Другий такий беззастережний романтик, це покійний Олекса Влизько, крім того — разом з Семенком, Бажаном і Юрієм Яновським — видатний творець української морської лірики, співець краси моря, мандрів і пригод.

Наприкінці годиться згадати, що оці націоналістичні погляди й почування, що лягли в основу неодної поезії однаково в поетів по той і по цей бік Збруча, вийшли поза рямці поезії й ввійшли в життя, як одна з важних формуючих сил. Згадати б лише цю велику й великої ваги «літературну дискусію», що її повів у р.р. 1925—1927 Микола Хвильовий разом з іншими поетами, дискусію, що мала такий непереможний вплив на багатьох. А вирости ці погляди не лише з загальних тенденцій доби, а почування не лише з пожвавленого пульсування емоційних сил у наш час, — формував їх теж чин: майже всі поети 20-их р.р. брали активну участь у визвольних змаганнях. Не треба додавати, що вірними своїй ідеї залишились вони, крім трьох-чотирьох, до нині. Неодин карається за те на засланні на Соловках, або в тюрмі, як Филипович, Шкурупій, чи другі, інші й головою наложили так, як Хвильовий, або як Фальківський, Влизько й інші.

Цю свою основну ідею передали вони й наймолодшому поколінню поетів, поетам 30-их р.р. нашого сторіччя. Між цими поетами є низка видатних талантів, як: Т. Масенко, П. Усенко, С. Крижанівський, С. Голованівський, Н. Забіла, Г. Косяченко, Б. Кравців, Н. Ливицька-Холодна, О. Ольжич, Б. Антонич, С. Гординський, О. Теліга й чимало інших. Огляд творчості цих поетів буде поданий у вступі до вибору їх творів, що вийде окремо. З цього покоління наймолодших поетів увійшов уже тут лише Влизько, з уваги на передчасну смерть, що замкнула його творчий шлях.

Є. Ю. Пеленський.

П А В Л О Т И Ч И Н А

СОНЯШНІ КЛАРНЕТИ

Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух, —
Лиш Соняшні Кларнети.

У танці я, ритмічний рух,
В безсмертнім — всі планети.

Я був — не Я. Лиш мрія, сон.
Навколо — дзвонні згуки,
І пільми творчої хитон,
І благовісні руки.

Прокинувсь я — і я вже Ти:
Над мною, підо мною
Горять світи, біжать світи
Музичною рікою.

І стежив я, і я веснів:
Акордились планети.
Навік я взнав, що Ти не Гнів, —
Лиш Соняшні Кларнети.

ГАЇ ШУМЛЯТЬ

Гаї шумлять —
Я слухаю.

Хмарки біжать —
Милуюся.

Милуюся — дивуюся,
Чого душі моїй
так весело.

Гей, дзвін гуде —
Іздалеку.

24.247

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Львівська державна
наукова бібліотека

56

Думки пряде —
Над нивами.
Над нивами — приливами.
Купаючи мене,
мов ластівку.

Я йду, іду —
Зворушений
Когось все жду —
Співаючи.
Співаючи — кохаючи
Під тихий шепіт трав
голублячий.

Щось мріє гай --
Над річкою.
Ген неба край —
Як золото.
Мов золото-поколото,
Горить — тремтить ріка,
як музика.

АРФАМИ, АРФАМИ...

Арфами, арфами —
золотими, голосними обізвалися гаї
Самодзвонними:

Йде весна
Запашна,
Квітами — перлами
Закошичена.

Думами, думами —
наче море кораблями переповнилась блакить
Ніжнотонними:

Буде бій
Вогневий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

Стану я, гляну я —

Скрізь поточки, як дзвіночки, жайворон як
золотий
З переливами:

Йде весна
Запашна,
Квітами — перлами
Закошичена.

Любая, милая, —
Чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям вкрай
Там за нивами:

Ой одкрий
Колос вій!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...

ГАПТУЄ ДІВЧИНА...

Гаптує дівчина й ридає —
Чи тож шиття!
Червоним, чорним вишиває
Мені життя.

Танцюють згуки на дзвіниці,
І плаче дзвін.
Я йду. Мій шлях то із костриці,
То із жоржин.

Тумани линуть вгору, вгору,
А хмари — вниз.
Чому я не люблю простору,
Як я без сліз?

Я ввечері цілую рожу
І кличу сум.
Чому, чому я жить не можу
Та сам, без дум?

ЕНГАРМОНІЙНЕ: ВІТЕР

Птах — ріка — зелена вика —
Ритми соняшника.
День біжить, дзвенить-сміється,
Перегулюється.

Над житами — йде з медами —
Хилить келехами.
День біжить, дзвенить-сміється,
Перегулюється.

ПАСТЕЛІ

I

Пробіг зайчик.
Дивиться —
Світанок!
Сидить, грається,
Ромашкам очі розтулює.
А на сході небо пахне.
Півні чорний плащ ночі
Вогняними нитками сточують.
— сонце —
Пробіг зайчик.

II

Випив доброго вина
Залізний день.
Розцвітайте, луги! —
: я йду — день —
Пасітесь, отари! —
: до своєї любої — день —
Колисково, колоски!
: удень.
Випив доброго вина
Залізний день.

II

Проходила по полю —
 Зелене зеленіє...
 Назустріч Учні Сина:
 Возрадуйся, Маріє:

Возрадуйся, Маріє!
 Шукаємо Ісуса.
 Скажи, як нам простіше
 Пройти до Емауса?

Звела Марія руки,
 Безкровні, як лілеї:
 Не до Юдеї шлях ваш,
 Вертайте й з Галілеї.

Ідіте на Вкраїну,
 Заходьте в кожну хату —
 Ачей вам там покажуть
 Хоч тіль Його розп'яту.

III

Проходила по полю.
 В могилах поле мріє —
 Назустріч вітер віє —
 Христос воскрес, Маріє!

Христос воскрес? — не чула,
 Не відаю, не знаю.
 Не будь ніколи раю
 У цім кривавім краю.

Христос воскрес, Маріє!
 Ми — квіти звіробою,
 Із крові тут юрбою
 Зросли на полі бою.

Мовчать далекі села.
 В могилах поле мріє.
 А квітка лебедіє:
 О згляньсь хоч Ти, Маріє!

Проходила по полю...
 — І цій країні вмерти? —
 Де Він родився вдруге, —
 Яку любив до смерти?

Поглянула — скрізь тихо.
 Бує дике жито.
 — Защо Тебе розпято?
 Защо Тебе убито?

Не витримала суму,
 Не витримала муки, —
 Упала на обніжок,
 Хрестом розп'явши руки!...

Над Нею колосочки
 »Ой, радуйся!« — шептали.
 А янголи на небі —
 Не чули і не знали.

ПЛАЧ ЯРОСЛАВНИ

Сніг. Сніжок.
 На княжий теремок.
 День і ніч круг нього ходить,
 плаче голосок:
 — Ой князю, князьочку,
 чи ти за Дунаєм?
 чи ти на Дону?
 Дай про себе вісточку,
 бо умру.

Прислухається княгиня — тільки сніг,
 тільки сніг та сніжок,
 та за полем, та за лісом
 голод — голосок:
 Батька війна!
 Матері 'ма!

Хто пооре, хто засіє? —

А — а!

Ой яка пустеля.

Тут княгиня знов:

— Послужи ще ти, вітрило,
вітре-чорнобров!

Десь князь одступає
з жменькою княжат, —
одвертай од нього стріли,
посилай назад.

Прислухається княгиня — а вітру нема,
тільки сніг та зима,
та за полем за лісом
чути голоса:

Ми тебе одвернем!

Ми тебе пошлем!

Будеш ти лежать, як князь твій —
каменем...

Ой, яка пустеля.

— Дніпре, Дніпре сон-дрімайло,
ти нам батько всім.

Встань хоч ти — коли без князя —
царство воскресім.

Царство тихе, праве,
мудре на закон:
щоб одні землі гляділи,
а другі корон.

Прислухається княгиня — тільки сміх,
тільки труситься сміх,
та шумить, шумить шумище
із-під хат, із-під стріх.

Мо' вернувся князь з походу?

Мо' дружина прийшла? —

Прислухається княгиня — брязк мечей та яса,
та все ближче голоса:

ми тебе воскреснем!

Ой, яка пустеля.

МУДРІСТЬ, ОГОНЬ

Ми не спиняємось: навчилися
ми править. Що ж помучаться
оті, що десь там притаїлись!...
Гадюкою каблучиться
старе. Хай вигук закордонний;
Хай чорт; хай туча тучиться
ще й блискає... — Але ж он домни
ростуть і молодь учиться...

Нам до лица здоровля
і творчість і удар!
Бо ми ж сами здоровля,
творчість, удар.

Бо ми ж сами — країни
і мудрість і вогонь!
Нової України
мудрість, огонь.

(1934).

Соняшні кларнети. Хитон — спідній одяг старовинних греків.

Гапує дівчина. Костриця: терміття, що остає з льону й конопель після тертя. Жоржина: георгінія (*Dahlia variabilis*).

Одчиняйте двері. Горобина ніч: темна, жахлива ніч.

Скорбна Мати. Емаус: село біля Єрусалиму, де Ісус по воскресенні дав пізнатися двом учням. Згадується в Євангеллю. (Мк. 16, 13; Лк. 24, 13-35).

Плач Ярославни. Яса: шум, бойовий гамір.

Мудрість, огонь. Домна: гута, промислова піч.

Я ЧУЮ ПІСНЮ...

Я чую пісню, мов крізь сон
 Далекий Черемош гуркоче;
 Мені вчувається що ночі
 Той шелест листя, шум сосон.
 І щось тій пісні в унісон
 Так ніжно в серці зашепоче...
 Я чую пісню — мов крізь сон
 Далекий Черемош гуркоче.

То спів засмучених флюяр,
 То стогін журної трембіти, —
 Зашелестять шовкові квіти
 І з серця скотиться тягар.
 Туди, де скелі аж до хмар,
 Хотів би соколом злетіти,
 Де спів засмучених флюяр,
 Де стогін журної трембіти.

НАШІ ЕДЕМИ...

Наші Едеми —
 Тільки фантоми...
 Хто скаже, де ми,
 Хто скаже, хто ми?
 Ми, що шукаємо
     Стежки в Едем —
 Ох, ми не знаємо,
     Звідки ми йдем...

Мов силюети
 Над Ахеронтом...

Всі ми — поети
З Кантом і Контом —
Вічно блукаємо
    В царстві примар, —
Правди питаємо
    В сонця і хмар.

Правди? — Навіщо?
Раю? — Для кого?
До Ельдорадо нема вороття!
Правду найвищу
Киньмо для Бога!
Наша розрада — сон життя...

ЗА НЕПРОГЛЯДНОЮ ЗАСЛОНОЮ

За непроглядною заслоною
    Живуть такі, як я, —
А тут чужою, незнайомою
    Сумує день і ніч
    Сумна душа моя...

Я бюся з тою перепonoю
    Вже сотні тисяч літ, —
Та думкою німою, нерухомою
    Не можу вибитись
    В потусторонній світ.

Чи хто руками міцно-сильними
    Заслону зірве з царства дня?
Хто дасть мені зійтися з вільними,
    З такими вільними,
Як був колись перед віками я?

МАРІЯ І МАРА

Чи не марні марю мрії,
коли стільки вже століть
постать матери Марії
тут примарою стоїть.

Ледви чути скорбний голос:
— Я примарою умру!
В мене й серце розкололось
на Марію і Мару.

З них одна стоїть Марою
під раменами хреста,
друга гострить ясну зброю:
вирушати на міста.

Скорбно слухає Марія
ще нечуваних пісень:
»Малинова наша мрія,
наш воскресний день!«

З гордим прапором Марута
серед натовпу пливе:
»Пропадай, стара отруто, —
ми пємо вино нове!«

І мені, як часом, сниться
зойк заплаканих зозуль,
та ясніше сяє криця
під ударом гнівних куль.

Ви обидві русокоші
і один над вами Бог —
будьте так, як були й досі!
Серце — в вас обох.

ДАРЕМНЕ ТИ ТУРБУЄШСЯ, ПОЕТЕ

Даремне ти турбуєшся, поете!
Ще вистарчить сюжетів для поем.
Візьми число щоденної газети —
там тисячі невиспіваних тем.

Заглянь лишень у рубрику науки,
чи в рубрику пригодницьких новин,
о скільки там і радощів і муки!
І все петітом набрано дрібним.

Дрібні твої трагедії людино,
Одірвана від поступу часу!
Чого ж це ти голосиш без упину
про власний біль і про свою красу?

Прошли віки і Байрона і Гайна.
Відгомонів і Вертер і Шлеміль,
і стало все тепер таке звичайне,
і недоречний особистий біль.

Як міліони зрушили докола
до вищої, до кращої мети,
смішна тепер твоя уява квола
поезія нудної самоти.

Ой, полиньте, мої думи... Трємбіта: музичний інструмент на Гуцульщині, духовий, довгий до 3 метрів. Тамки: говіркове, замість: там.

Я чую пісню. Унісон: однозвучність (у музиці). Флюяра: музичний інструмент, рід довшої сопілки.

Наші Едеми. Едем: рай. Фантом: привид. Силуета: предмет видний, або нарисований лише в загальних обрисах. Ахерон: у грецьких віруваннях ріка сліз у підземеллі. Кант Емануїл: великий німецький філософ, основоположник критицизму (1724—1804). Конт Август, французький філософ, оснєвник позитивізму (1798 до 1857). Ельдорадо: казкова країна золота, щастя.

Даремне... Петіт: дрібні друкарські черенки. (Петітом набрано й ці пояснення). Вертер: герой сентиментальної повісти Й. Гете: «Терпіння молодого Вертера» 1774 р. «Петер Шлеміль»: назва твору нім. поета Адальберта Шаміса (Chamisso, 1781—1838).

НЕ ДАНО

Він в ночі прилетить на шаленім коні
 І в вікно він постука залізним мечем.
 ...Ти останнюю казку докажеш мені —
 І заллешся плачем.

Стане ясно тобі. Не питаєш, як звать,
 Чом в ночі прилетів і з якої землі?
 Лиш засвітиш свічки — і освітиш нам путь,
 Поки зникнем у млі.

І назавше. Навік... Але міт по мені
 Поховать, як мене, і йому не дано.
 Будеш згадувать так: прилетів на коні —
 І постукав в вікно...

СТОЇТЬ. ЯК ВІСК

Стоїть. Як віск. І скорбно плаче:
 — Один між трупами піду.
 Вгорі Червоний Ворон крияче
 на кров. На бурю. На біду.

І як промовить тій Пустині?
 Чи дзвоном арф, чи крихом труб?
 І з Білих Земель — в Чорні кинув
 з душею чорта — Кроволюб.

З душею чорта — що він бачить!
 (А дань із Білих Лілій — дай!)
 Тужи на камені. Жебраче,
 в останнє кровю заридай.

Хіба ж йому стоять на герці?
Якби й посмів — сліпа борба!
Тумани стеле ніч на серці,
а над туманами журба.

Комусь... Далеким — скорбно плаче:
— На Білі Землі хочу знов.
Вгорі Червоний Ворон криче.
Червоний Ворон чує кров.

ХРИСТОС ОТАВУ КОСИВ

Танцювали за вікном чотири кущі,
Тоді, як не стало вже сліз.
Згинув син у боях революцій —
І ніхто і чутки не приніс.

Носила осінь сонце в золотих відрах,
А мужик переплакував журбу сліпу.
— Тату! Осідлайте не коня, а вітра,
Пошукайте ще раз у степу.

Може він спочиває в знеможі,
Або на грудях Великдень несе,
Чи в степах на небитій дорозі
На споришах коня пасе.

. . . . .

І полетіли —
Долинами,
Ярами
Та лісами.

А в горі
На високій брамі
Самотний місяць
Грає — виграє,
Жалібно промовляє:

— Ой, туго, туго мужикова, Парчева домовина...

Червона як кров,
Як трава шовкова!
Та не п'ять тобі, туго,
Води з криниці —
Бо вже ж тобі, туго,
Страшне сниться.
Та не милувать тобі,
[туго,
Русявого сина, —
Ой, у того сина

А як повертались:

Упав мужик на торішніх покосах:
Аж сто зірок цвіте!

Глянув: — Христос отаву косить
І в копиці кладе.

Глянув прострелено: хто се?
Чи ти мій синочку, чи ти Христосе, —
Обірваний, босий?
Хто се?

Ой, зацвіли в степах слова зоряно,
Ой, заплакав смуток нив.
— Давно вже людське поле з'орано,
А ти й отави не скосив...

Підвівся мужик. Не ніч. Журба синя,
Став тонути в Христових очах.
— Я прийшов косить тобі за сина,
Твій син — на моїх жнивях.

Ой, полетів вітер
До мужикової хати,
Упав на призбі:
— Добри-вечір,
Радій, Маріє!

Та збирай барвінок,
Стели лепехи
На помості:
Іде в степу твій батько,
А з ним —

Христос у гості...

СОНЦЕ ПІД ГОЛОВИ

Підпáлимо небо — і кинемо душі в повітря!
В степах рознуздаєм сліпого коня.
...Клекоче огонь нам — навіки повірте!
Співає земля.

Виходимо босі — і коси ми точим, —
Журба наша, гнів — огневий стрілольот!
...Ще й досі нам сниться, як вигнили очі
На твані болот...

Ще й досі ми бачимо: — юрби на площах,
Розтерзані діти в залізних вікнах.

А вечір кривавий їх кровю полоще,
Хрипить на тілах...

Тепер нам великим — не плакати погребно:
В серцях наших теплих — ворота вікам.
Сьогодні ми вкриємось зоряним небом,
А сонце під голови нам.

В О Р О Ж И Л И ...

Ворожили вороже ворожки:

— Не помоляться навіть і троє.

А на день — Великодень — ридання
І зброя.

А на день — Великодень — простре мені очі:
— Лютить ворог своїй ворогині.

Плачуть кровю — простелені — плачуть
Весносонцево — сині.

Ворожили вороже ворожки:

— Не зустріне ні кривих, ні сина...

Буде сонце кривавити серце,
Як шипшина.

Стоїть. Борба (москалізм): боротьба.

Христос отаву косив. Спориш: рослина *Poligonum aviculare* L.). Парча: шовкова матерія, виткана золотом, злоголов.

Сонце під голови. Твань: грязюка.

Ворожили. Шипшина: дика рожа.

КОЖНУ РИМУ ...

Кожну риму, кожне слово на жертovníк я кладу,
Кожну думу молодую, кожну мрію молоду.

І творю свою молитву у святому вівтарі
од зорі вечірної до ранкової зорі.

Я молю, щоб яснодумний, світосяйний, вічний Бог
дав живому над птьмою безліч ясных перемог.

Я молю, щоб діти горя, діти страдниць-землі,
уквітчали цвітом серця щастя білі кораблі,

і пливли б за злотним руном в царство казки,

в царство мрій

по роздолах океанських під вітрилами надій...

Од зорі вечірної до ранкової зорі

сяють свічі мрій найкращих у святому вівтарі,

гимн у небо лине з серця, лине віра в небо з ним,

Що здобудуть діти горя свій святий Єрусалим!

НА ПАСІЦІ

Дадан. Дуплянка. На березі білій

Іконка праведних Зосими і Саватія.

Над вуликами-кельями день цілий

Кружляє працювата братія.

Несуть у келії ченці крилаті

Мед золотий і віск на жовті свічі...

Привіт мій вам, працювники завзяті,

Уклін мій вам, невтомні будівничі!

Невпинно цілий день працює братія,

А вечером стихають в кельях шуми руху.

Іконка праведних Зосими і Саватія

Вартує монастирь від злого Духу.

ПОСУХА

Огняний змій пожер вогкі тумани,
Косою вбивчою нестигле жито косе.
Потріскалась земля, — ятряться чорні рани...

Гудуть у маревах молитви стоголосі —
То йдуть з корогвами збентежені селяни,
А вітер ні хитне засохле в полі просо...

Огняний змій полотна огнетканні
По травах розстеля і пє жадібно роси,
І глушить на устах молитви покаянні.

А жито засиха... Давно посохло просо.
Чорніють пащами землі прокляті рани,
Коса ж огняна косе, косе!

ОСІНЬ

В біблійних теремах полян*
Заплутались іржаві ниті, —
Сивизна ранньої блакиті
І багреці жовтневих ран.
Збирайтесь, сміливі ловці!
Годуйте пси, лаштуйте зброю, —
Осінні звірі за горою
Заплуталися у сільці...

З кущів женуть плямисті пси
На мене фантастичних звірів,
І бачу я на рижій шкірі
І заворожені ліси,
І киновар засохлих ран,
І холод жовтої одежі,
І блиски згаслої пожежі
На тлі розтерзаних полян.

ПАМ'ЯТІ ГНАТА МИХАЙЛИЧЕНКА

Всі ми розіп'яті на хрестах,
Всі ми покриті ранами.
Заповідано нам жорстокий шлях
Злими коранами.

Заповідано бути нам єретиками,
Синами дикої долі,
Розрубати степи прямими стежками
І впасти серед поля.

Вірили ми, що над чорними голготами
Зустріне нас привітний Ісус,
І потечуть величними строфами
Шляхи на Емаус...

Але очі сліпилися далями,
Кривавіли глибокі рани...
Посміялись над нашими ордалями
Ворожі корани.

Кожну риму. Білі кораблі...: натяк на міт про Аргонавтів, що пливли здобувати золоте руно.

Осінь. Багрець: червінь. Рижий: рудий. Киновар (цинобра): червінь.

Пам'яті... Гнат Михайличенко: укр. поет, забитий 1919 р. денікинцями в Києві. Коран: свята книга магомедан. Єретик: визнавець ухилу від загально прийнятої віри, або поглядів. Емаус: гл. 25 ст. Ордаць (англ.): Божий суд, середньовічне правне поступування, що вимагало для виказання злочинця перевести пробу вогню чи води, або тягнути жереб.

РАНОК

Сорочку навстіж розчиняй,
і захлинайся од повітря.
Хай серце бється через край
Немов по вінця повні відра...

І умивайся на зорі,
коли вода тече крізь пальці,
поки ще сонце не горить,
а тільки тліє десь у балці...

Утрись ранковим рушником,
гапованим росою, чистим.
І мов латаття над ставком,
тремтітимеш блискучим листям...

Угору випростайсь мов день,
під синю баню вигни груди.
І крик розпалений розбуде
затоку радісних пісень...

ЧАЙКА

Дивлюся спраглими очима
на синє море.

А звідтіль
огнями бризкає ясними
рожеве шумовиння хвиль.

І щось говоре.

Прислухаюсь,
і враз знайомий крик,
що рветься чайкою з одчаю
на безгоміння скель німих:

»киги—киги«.

І ось водою
блискучим маревом проплив
чаїний ключ попід горою,
немов загін яких човнів.

І серце стало.

Пригадало,
в минуле кинуло гачок.
І тут історія писала
моїх дідів суворий крок!

І тут як я, вони ловили
очима синю далину,
і на човнах чаїнокрилих
глибоку клали борозну.

Такими ж чайками ходили
вони у Кафу, визволять
сліпих невільників з могили
галер турецьких.

А назад
замість додому завертали
У Варну, Царгород, Синоп.
І не вмовкали самопали
гультаїв, варварів, нероб!

Аж поки визволених сиріт
ключами чайки не везли
у рідний, український вирій,
де степ, і люлька, і воли.

Рипіла кров у синіх жилах,
немов би чайка через вир,
що теж змагалася у хвилях,
морським валам наперекір.

Без зор, без компаса, без гасла —
історія моїх дідів;
і тільки кров у них не гасла,
кипіла для майбутніх днів.

І тільки чайка проквіляла
над кожним трупом у боях,
і темну воду розрізала
на мстивий запорізький шлях.

О, друже — чайко, ти єдина
їм завжди спільниця була.
Дивлюсь у даль...

А думка лине
туди, де історична мла.

І там, замислений, витаю.
А з моря знов чаїний крик,
що бється хвилею з одчаю
на безгоміння скель німих.

МЕТА Й МЕЖА

Усе кудись у далеч лине
і поривається вперед, —
і дим, і вітер, і рослина
черкає зоряний намет.
Усе пронизує тумани,
очима синіми — в мету.
Туди ж і колія незнана
пускає землю золоту!
А як поля женуть припливи
рожевих колосистих хвиль
і ними хлюпають тужливо
у недосяжний небосхил, —
хіба ж це не потужний потяг
нових просторів досягти?
Усе навколо вічно котить
до одинокої мети!...

Але ж поля спиняють межі,
моря спиняють береги.
Од їх байдужости залежить
розгін космічної снаги.
І вже назад ламає руки

нестримний, безоглядний гін,
і дико бризкає з розпуки
своїми кучерями він.
Коли ж не витримає лава,
хитнеться колосом на схил, —
тоді рипить і гнеться явір,
а сонце заступає пил...

Але ж усе у далеч лине
і поривається вперед, —
і хвилям знов немає впину
до ще незбагнутих тенет!
Найбільше ж тягнеться у простір
всесвітнє серце — чоловік,
що протинає зором гострим
майбутній і минулий вік.
Чи то високими краями
летить у вирій золотий
крилате марево над нами
до невідомої мети,
чи то вечірньою порою
у небо дивиться маяк
і розбиває над собою
такий низький небесний дах,
чи то крізь дим огонь вергає,
у темну синяву димар
і розсипається безкрає
вгорі новий волосожар,
а чи за раз грозовий вихор
старезну землю зворухне,
і розтопивши сонну кригу,
засяє радісним огнем, —
це означає, що людина
і зір, і крила і огонь,
усе напружує і лине
у далеч безліччю колон.
І тільки часом одступає
на вороних шляхах своїх,
і спотикається з одчаю
серед просторів світових.

І вже назад ламає руки
і загортається в туман,
де недорід терзає луки,
де кріпаків терзає пан...
Але ж усе у далеч лине
і поривається вперед, —
і знов змагається людина,
зриває зоряний намет.
І скільки б меж не зупиняло
в дорозі по нові світи, —
людина вже пройшла чимало
до безконечної мети!

Ранок. Латаття: рослина, широколиста, росте на багнах (біла: *Nymphaea alba* або жовта: *Nymphaea luteum*)

Чайка. Кафа: грецька колонія, згодом турецьке місто на Кримі, добута 1612 р. козаками. Галера: велике судно, порушуване веслами. За веслярів були невольники, або каторжники. Варна, Царгород, Синоп: турецькі міста над Чорним Морем.

Мета й межа. Космічний: всесвітній. Течета: ловецька сіть.

Але не гнів, не заздрість і не втома
(Благословенний шлях, що ним іти!), —
Якась нова, словам ще невідома
Солодка мука здійснення мети!

Хай іншим дні прозорі і покірні,
Нехай я сам покірний дням моїм!...
... О, днів прийдешніх обрії безмірні,
О, тишина моїх маленьких рим!

НІ СЛОВЕЧКА ЙОМУ НЕ СКАЗАВ СТАРИЙ

Ні словечка йому не сказав старий.
Мовчки вивів коня за ворота:

Потихеньку осіння лилася згори
На степи позолота.

А коли упав перший у жовтні сніг,
Лист прийшов весь помятий:

За далеке майбутнє ліг
В бурян головою спати.

До товару... По воду... А день за днем...
Знов подвіря взялось травою...

Серце, серце! З твоїм вогнем —
— У бурян головою!

РОЗПОЧИНАЄ ДНІ ГУДОК...

Розпочинає дні гудок о шостій,
коли роси ще вітер не допив,
а там, вгорі, такі ясні та прості
пливуть рожеві зграї голубів...

Ще пішеходи холодком укриті,
на передмісті десь ірже лоша...

І хочеться сказати кожній миті —
не поспішай!

Але вже вється порох над базаром
і синьоокий ранок мов засліп —

і закипить — я знаю — незабаром
купівля й продаж — боротьба за хліб!
І я іду, щоб десь продати мязи
Ще від учора стомлені напів...
І гаснуть бліднуть відблиски топазів
на крилах голубів...

ЛЮБЛЮ В УЯВІ...

Люблю в уяві декільки сторінок
Історії назад перегорнуть:
Яснішає мені далека путь,
Що приведе на землю відпочинок!
Коли відчую я міцний звязок
Між днем біжучим і простором часу,
Такі упевнені стають відразу
Мій кожний порив, кожна думка й крок.

І ось старанно в пам'яті ховаю
Я спогади великі і дрібні —
Бо і минулі, і прийдешні дні —
Мов сходи ті, що я по них ступаю,
Де незліченні споминів скарби,
Часів минулих досвід і наука —
Мені єдина певна запорука,
Від помилок, що я їх був робив!

ЯК ВСЕ ЖИВЕ...

Як все живе течуть піски пустелі.
Їх тихий шелест, як і плеск води,
Чарує душу. Мрійнику, гляди! —
Найкраще чути їх з-під стелі!

Тож не пакуй валізок. Мап не руш!
Умій закрити очі і чекати, —
Може й твоя з тих багатющих душ,
Що вміють всесвіт слухати з кімнати.

ВЖЕ ОДСПІВАЛИ ПО ДОРОГАХ ГАРБИ...

Вже одспівали по дорогах гарби
Швидким жнивам мелодії свої,
І осени такі спокійні фарби
Ось-ось овіють небо і гаї...

І помандрують аж за синє море
Над смутком сел високі журавлі;
І хтось останній на полі дооре
Вузеньку смужку вогкої землі...

Та може вітер, трубадур осінний,
Від поля співом мудрим пропливе —
Про те, що сховано в малім насінні
Життя нове!

Розпочинає дні... Топаз: самоцвіт, буває різноколіровий.

Вже одспівали... Гарба: великий віз у степовій Україні. Трубадур: середньовічний мандрівний поет-співак.

НА ІГОРЕВОМУ ПОЛІ

Ой у полі та стернистому,
 на старому деревлянському
 явори стоять, гойдаються,
 ще й вітрами умиваються.
 Там Сварог схиливсь над стернями,
 вкутав голову туманами
 і ворушить тихо віями,
 мов лісами в білім інію.
 Тими віями він скочує
 срібло-сльози все розтоплені.
 Стають сльози ті озерами
 у долинах серед зелені
 та й курять до сонця водами
 в ранки білі, теплі тразневі.
 Сварог каже тихим голосом,
 а садки скрізь задимилися
 у цвіту густім вишневому
 і вишневим цвітом всипались,
 наче ріки, вуса богіві:

— »Явори тверді кряжистії,
 ви сучками поприбивані,
 мов стрільчастими перунами,
 прокажіте мені сурмами
 хто голосить ото селами?
 Ваші сурми наготовлені
 із ярів крутих змуровані,
 на степах моїх простягнені!
 Явори мовчать, гойдаються,
 а стерня шепоче шелестом:

Половецькі орди їхали степами,
 ловили списами зорі вечорами;

половецькі орди їхали лісами,
сонце повтикали злотними стрілками.

Сонце покотилось з могил до криниці,
заюшило кровю хустку молодиці:
Не з відрами стала вона під вербою,
дитину вмивала гострою водою:
— »Погойдніться, верби, по-над берегами
розступіться села з білими хатами —
я несу дитину на чорні майдани,
хай зозулі сиві кують над дворами.
На чотири бори насунули хмари,
ними блискавиці ножі сполоскали;
брязнули зірниці і на сході в полі —
у диму — тумані заіржали коні;
блиснули носами й круки на могилах,
під крила сховали вікові долини.
Вилюскує місяць у круків на крилах,
з їх ніг істікає в яруги по нивах...

А муж мій поїхав на пар волочити,
аж на Сян од коней загули копита!...
Випала з-за Дону блискавка на стерні
та й шлях перебила, увалила в землю...
повбивала коні, дружину прибила,
йому брови чорні присипала пилом.
Борона упала на ліси дубові,
Зубком учепилась в небосхил над морем,
та й висить на небі на північ зубками,
розгойдана люто сніжними вітрами.
Буйними вітрами зубки розпеклися
і в небі зірками жала зайнялися...
Знову із-за Дону блискавка зірвалась —
кинула дружину на залізні жала!
На зубках вогненних мій муж розіпятий,
висить над морями у крові заляклий,
кровю свого серця захід обливає,
у чорній півночі болота сповняє!...
На голі майдани вийшла молодиця,
поставила сина там у кривавиці,

з мукою гукнула: »Лле кров без упину!...
Не покинь заляту, розп'яту країну!...«

Тихий шепіт зник над стернями,
а Сварог ворушить віями,
мов лісами в білім інію.
Тими віями він скочує
срібло-сльози все розтоплені,
стають сльози ті озерами
у долинах серед зелені
та й димлять до сонця водами
в ранки білі, теплі травневі.

А з голих майданів чуть гук молодиці
до віків Трояна по кривавих росах!...
Од борони небо кровю червониться,
кровю північ червоно заносить!...

КИПІЛА ГРЕЧКА

Кипіла гречка медом і бджолою,
Вітри збігали по межі
— Густі і теплі — вниз попід горою,
Немов тумани дощові.

Я панські коні пас малим в толоці,
Ти жала в пана над бугром,
Чорніли коси в тебе на сорочці
Далеко в гони під село.

І я на тебе німо задивився...
А гриви, наче водоспад,
Упали кінські на суху пшеницю
У бризки спілого зерна.

І враз гарапник бахнув над степами,
І репнув лунко, мов папір
Мені піджак на спині полотняній
І я упав на свіжий сніп.

»Кого глядиш ти? Коні у колоссі!«
Зарів, як з ліса, дикий крик...

Той крик «обезжчиків» лунає й досі
І в городах між кам'яниць.

І кожний раз, коли життя неждано
Над головою загуде,
І знов мені на давню рану
Канчук ремінний упаде, —

Твій образ юний і пречистий бачу
На полі панським у стерні,
В руках блищить у тебе серп гарячий
І дві косі на рукаві...

Так хай же бє мене жорстока доля,
Коли твій образ виника
З мого надмірного закляття-болю —
Із-під ударів канчука!

На Ігоровому полі. Деревляни: староукр. племя. Сварог: староукр. бог неба, батько сонця. Кряжистий: 1. о твердім хребті, 2. округлий. Пар, парина: покладане поле. Троян, (Траян): римський цісар 98—117 р. Сліди по нім остали в укр. нар. словесності та в «Слові о полку Ігоревім».

Кипіла гречка. Бугор: горбок. Репнути: тріснути, прорватися.

ПОЛІССЯ

Очерет мені був за колиску,
 В болотах я родився і зріс.
 Я люблю свою хату поліську...
 Я люблю свій зажурений ліс...
 Що там тропики, пишні пампаси!
 Загляньте-но в пущу до нас!...
 Я оддав би за неї одразу
 І Тибет і Урал і Кавказ.
 А поліське похмуре болото?
 Пів Полісся вода залила...
 Тільки де-не-де хутір самотній,
 Тільки де-не-де клаптик села.
 Хоч у злиднях живемо, у бруді,
 Та призвілля яке на весні,
 Коли виставиш вітрові груди
 І летиш і летиш на човні.
 А вода і хлюпоче, і плаче,
 Захлинається в лютій злобі.
 Ну, скажіть, в кого серце гаряче,
 Як весну навесні не любить?

— — — — —
 І укриють безкраї простори
 Білокурі чайки і човни,
 Тільки слухай, як води говорять
 В буйнім заспіві свята весни...
 Тільки слухай, як хвилі хлюпочуть,
 Як нестримана повінь гуде:
 Зайвий рух — і за обрій заскочиш
 Зайвий рух — і навек пропадеш.

— — — — —
 А коли зарегоче негода, —

О, тоді не жартуй із води!...
Як для неї, чортяки не вгодиш —
Ох, зазнаєш же, брате, біди...
Попокрутить тебе, поповертить,
Зажене, де й Макар не бував:
Не одного закрутить до смерти,
Не одна пропаде голова.
Проковтнуть сивоусі тумани
В свою пащу тебе і човна,
І ніколи, ніколи не встанеш
У болоті із глейкого дна.

— — — — —

А на ранок, як сонце прогляне,
Як затихнуть горласті вітри —
Тільки хвилі гудуть неуханно
Й ряботинням болото ятрить.
Та на березі ходить, блукає
Пів села, заглядаючи в синь:
— Ну, а може таки приблукає
На човні чоловік, або син...

— — — — —

Так гартує природа до бою
Нас із самих малесеньких літ;
Ми зрослись, побратались з водою,
І живемо, як вміємо жить.
І не дивно, що любимо змалку
Буйну воду і буйні пісні:
Наше серце — це серце рибалки,
А життя наше — книга борні...

ОДШУМІЛО ЛІТО...

Одшуміло літо... одспівало жито.
І тільки вітер креше іскри по стерні
І, як тінь докори, наступа копитом
Сухоребра осінь на поля сумні.
Там, де грали роси у вишневих ранках,
Не сміються дзвінко ніжні васильки,

І пориви свої, й діла дрібні
Я не винісив продавати на ринки,
Мов той крамар в базарні дні.
І хоч тепер уже лягла утома
І борозни порізали чоло, —
Я все ж радий,

що кожному кому
В своїх піснях я напоїв теплом;
Я все ж радий,
що вмів співати просто,
Благословляючи людей і кожному мить,
Що моє серце,

виснажене досто,
Учили прагнути,
горіти

і любити.

Тому не заздрю я нічому і нікому,
Хай іншим їх незрівняні діла...

А з мене досить

вміти вкласти в кому

Хоч би одну краплиночку тепла.

1929.

Полісся. Тропики: краї в гарячій полосі. Пампаси: буйні американські степи. Тибет, Урал, Кавказ: гірські пасма в Азії й на межі Європи.

Комусь дано... Дволикій: дволичний. Кома: запинка, найменший значок у письмі.

ВІТЕР

»В погоню, в погоню за ним!
Гляньте: Тіка в далині!
Дивуються трави: »За ким?!«
»Вітер!!« кричать ясені.

Береза: »Ой, коси порвав!«
Стріха: » І груди роздер!«
Хвилюється спінений став:
»Вихлюпав тисяч відер!«

»Тримайте!!« зворушились трави.
»Ховайся!« — підшепнула вика.
Поклалися трави, як лави,

(Горою розбішені коні...)
»Хто то?« — стремтіла осика.
»Вітер« — кричать ясені,
»Тримайте! Держіть!« — яблуні.

— — — — —
Один тільки шлях у погоні...

СЛОТА

Ситом сіє сиві струї
Хтось химерний. Хмар хитон
Розпростер на небі вітер.
Слизько. Слізно. Сумно. Сон.

Вимок ворон на воротах.
Сльози скапують зі стріх.
Ластівка пройшла, як стрілка.
Сниться: Сяйво. Сонце. Сміх.

ЗИМА

Кругом по полі чарівниця
До місяця полотна сушить.
Зубами скреготить, свариться,
Хто полотно ногою рушить.

Патлаті кужілі заткала,
Де сосни синіли зелені
І відьмам прясти наказала
На ледовому веретені.

Село натрумниками вкрила,
(Село веселе, стоголосе),
Сама на пригорбі присіла
І вітром чеше сиві коси.

Слота. Хитон: полотняний спідній одяг давніх греків.

»К ДРУГУ — СТИХОТВОРЦУ«

Пане Вороний! Коли Ви перестанете
вже ходити у вибиваних штанях?
Це дивно, але невже Ви не почуваете,
що літом просвіщаєтесь на саях?
І нам (як Вам) осточортіли зорі-очі,
й очі вже давно пора кинути озорювать,
та й панночки до зор вже не такі охочі —
невже Ви відмовляєтесь палкі серця покорювать?
Пане Вороний! пора вже скинути онучі,
бо-ж по містах — хоч яких — вже ажур
і такі нудні Ваші гаї та дніпрокручі,
як почуття щирих українських шкур.
Пане Вороний! Я бачу — Ви цього й не почуваете
хрещатикуючи серед літа — ха-ха — в саях,
але все-ж... невже таки не перестанете
у вибиваних ходити штанях?

КАРТКА

Мого життя газельну срібність
і випадковість
складаю в картки вузьку безмірність
і загадковість

Моїх гріхів легку безкарність
і слів блискучість
знов наповняє безпорадність
і днів сліпучість

БРОНЗОВЕ ТІЛО

Моє бронзове тіло
на білім піску
скільки іскор горіло
на яснім струмку

скільки плямок тремтіло
на обличчі води
в мене бронзове тіло
я — молодий.

ДОН КІХОТ

Я розхрїстаний і настовбурчений.
Моя тїнь — в сутїнках тїнь дон-Кїхога.
Я розперезаний і отутурчений —
Може справді в мене душа пілота?

Чому в дитинствї не читав Вальтер Скота?
Був би лицарем не таким замученим.
А я ж не бачив, не бачив ще ешафота...
...розчарований диким сполученням...

Роздратований і до вісі розкручений —
Розфарбований — я брат дон-Кїхота.
Я роззявлений. Я обездзвонений. Я обеззвучений.
...Може справді в мене душа пілота?

ГОРИЗОНТ

Запах моря, запах солоний —
гїркий і гострий аромат баговїння.
Я звалений сонцем, я цілком зламаний,
в зорї безладність і слїпь від безтїння.

Море, море — поклич закоханого,
блакиттю голькою розваж у тузі!
Прийми свого сина несполоханого,
рїдного скелям і бїрюзовїй медузі.

Приласти сїявом одбитим сонцем,
зведи над зором блакитний зонт.
Я зроблюсь гїрким і солоним хинцем,
закоханий в далекий горизонт.

КОНДУКТОР

Багнеться бути
кондуктором на товарному потязі.
В похмуру ніч,
темну ніч,
осінню, дощову,
сидіти на тормозі
у кожусі
зігнувшись і скупчившись,
дивитись у прірву рухливу.
Про дні, що минули,
що в серці zostалися
ясними плямами,
про образи згадні
заснулі у грудях навіки,
навіки
мріять,
мріять,
вдивляючись в сутінь.

ВАГОНОВОЖАТИЙ

Я з Вами розстанусь і буду десь в Чикаго
чи Мельбурні
І там капризна доля може звести нас.
Я буду вагоновожатим на трамваї, улиці будуть
димні і хмурні —
І раптом я zobачу між пасажирів Вас.
Ви скинете очима і я спостережу, як здригнуться
кутики Ваших губ.
Ви пригадаєте Владивосток і зробите рух щось
вимовить, ніби в вагоні для нас немає нікого.
Я змагаюсь, щоб не заплющити очі... Але у нас не
виникне розмови про колись омріяний шлюб,
Бо вагоновожатому розмовляти заборонюється
строго.

1916. Владивосток.

ДВА ДНІ

Два дні ми були в місті —

Я і ти.

Пестило море, далеке місто,

Сонце і білі цвіти.

Почувались на незалюдненім острові —

Я і ти.

Здавалось муки захвату гострого

не можу знести.

Між гір бігали щасливими дикунами —

Я і ти.

Сонце, безжурність, блиски над нами,

Сміх золотий.

А ввечері — ми європейці в шумному місті,

На грудях — білі цвіти.

Серед ілюмінацій — соняшні, ясні ми вмісті

Я і ти.

»К другу — стихотворцу«. Вороний Микола: укр. поет передвоєнного покоління (ур. 1871), один з укр. модерністів, автор модерністичного маніфесту (1901). А ж у р: прозрічаства тканина.

Картка. Газельний: 1. властивий газелі, стрункій африканській козулі (антилопі), 2. від слова араб. газель: форма ліричної арабської поезії, відома згодом і в Європі; у ній римується перший рядок з другим, четвертим, шостим і т. д. а інші не римуються. Тут вжито мабуть у другому значінні.

Дон Кіхот: герой роману М. Сервантеса, тип мрійника відірваного від життя, що бореться з видуманими перешкодами. Отутурчений: заговорений одним і тим самим. Пілот: летун. Вальтер Скот: англ. повістяр, автор історичних повістей, головнo зі середньовіччя. Ешафот: поміст для страти злочинців, рівнож для прочитування судових присудів.

Горизонт: овид, обрій. Аромат: запах. Баговіння: рід водоростів. Сліп: сліпий. Голький: голлий, тут: безхмарий. Бірюза: самоцвіт (туркус), бірюзовий зелено-блакитний. Медуза: морська тварина. Зонт: парасоля. Хинець: 1. китаєць, 2. порода риб.

Кондуктор. Багнути: сильно хотіти. Тормоз: гальма.

З ЦИКЛЮ «МОРЕ»

I

От шкіпером коли-б я був,
то розпустив би всі вітрила,
щоб вітер щогли долі гнув
та буря в линвах вила...

Жахлива ніч... Хай шторм гуде!...
Хай тьма мішається з водою,
горами хвилі хай несе
у вічі чорною марою...
У безвість лине корабель,
— набридло те, що було вчора, —
в п'їтмі встають кордони скель
і гриви спіненого моря...
Розхристана, нервова муть
у недосяжне бє склепіння; —
незнана у безоднях путь
і десь далеко Україна...

О, море!... Нескінчена даль...
Колиска бурь і урагана,
Землі кісток одвічний праль
та буйних мрій омана...

II

В краї неznані запливли,
де сонце пестить смачний банан,
де в задушні, пахучі дні
приглушено стогне «там-там»...
Виблискує огнями далечинь
і море, як зелений луг,

де плюскає зомліла лінк
од сонячних потуг.
Дзюрчить під кораблем вода,
навколо ж розрізає глиб
дельфінів іскробарвна гра,
і пурхання летючих риб...
І раптом десь далекий грім
і течія, як водопад,
з осель стовпом курчавий дим
і поруч пальм високий ряд.
Припливу шум і рифів рик
гуде навколо корабля,
і з щогли вищої бадьорий крик
— Земля!.. Земля!..

ГОЛОД

Нагодуйте мене, зогрійте!..
Підійміть з очей моїх
перевесла побляклих вій!..
Ви налякаєте мене крихтою хліба,
а я вас бліддю своїх повік.
Я північний, муругий вовк,
владар безмежних, сухих степів.
Я підковою спеки весь хліб потовк
і вночі над мерццями вив.
Я завернувся в подерту ковдру,
мов римський патрицій у тогу
і мені страшно зимно в ноги.
О, сонце!
Я хочу потертися спиною
об твоє гаряче обличчя
і мого подиху холод
дійде до самого серця і глибше.
Я завернувся в подерту ковдру,
мов римський патрицій у тогу,
я владар всесвітній:
— Голод.

ПОРТРЕТ РОМАНТИКА

Євген,
— замріяний романтик.
Таємні думи
ходять слідом,
і від пекучости оман тих
він трохи кволий,
— як сновида.
Бувають люті мрії сонні, —
готують всім:
розправу,
січу;
беруть шаблі, сідлають коні
і в ніч
Бартоломія кличуть.
»Мур
золота прониже швайка, —
такою думкою сповитий —
в руках
весела балалайка,
за паском
ніж
і,
— шлях одкритий!«
Завжди бажанням
перепони
настирливо сміються в вічі, —
і перешкод
ніхто
не злічить.

З циклю »Море«. I. Шкіпер: 1. капітан корабля; 2. завідуючий корабельними снастями. Шторм: буря. Муть, мут (рос.): гуща, фуси. Ураган: нагальний вітер, бурвій. II. Там-там: муринський музичний інструмент. Дельфін: морський хижак, ссавець з ряду китовців. Риф: підводна скеля, або лава піску.

Голод. Муругий: темносірий. Патрицій: староримський аристократ. Тога: довга, широка біла мантия римлян.

М А К С И М   Р И Л Ь С Ь К И Й

КОЛИ НА СПОЧИВІ...

Коли на спочиві від пильної роботи
Сонетні лінії вирізуєш ти потай

І сам милуєшся, немов дитя на них, —
Нехай тебе тоді ані докір, ні сміх

Не похитне в твоїй солодкій рівновазі.
Не для розбещених римуєш ти Аспазій.

Тай не для хлопчиків, що тільки двічі-два
В них може здержати безсила голова.

Є ж люди на землі — а то б не варта й жити,
Що крізь щоденний труд уміють і любити,

І усміхатися, і мислити, й шукать...

Хай навіть двічі-два у них виходить п'ять,

Та з ними весело і сором перед ними,
Коли у віршеві кульгають бідні рими.

МЕНІ СНИЛОСЬ...

Мені снилось: я мельник в старому млині...

Уночі затихають колеса,

Я не сплю. Часом качка в повітрі дзвенить

Чи кажан проти місяця грає.

У мошні щось гризуть і смакують щурі,

Під колесами падають краплі...

Щука кинеться десь в ситняку, і ситняк

Заспокоїтись довго не може.

Десь підвода далека в полях гуркотить —
Хто, куди і для чого прямує?
Зірка пада ясна і дугу розкида
На широкому темному небі.

І летить вся земля, як підвода в полях —
До мети, або може й без неї —
І далекі міста, і мій млин, і качки
І щурі, і колеса, і люди.

ЯК ОДИСЕЙ...

Як Одисей, натовлений блуканням
по морю синьому, я, стомлений життям,
приліг під тінню сокора старого,
зарився в листя і забув про все.

Якісь думки — чи тіні їх — снуються
в дрімоті тихій. Листя миготить,
упав на стовбур білий відблеск сонця,
і комашинка лізе по йому.

І я засну під безтурботний шелест
з надією, що, граючись мячем,
мене разбудить ніжна Навсикая,
струнка дочка феацького царя.

РАНОК

Крила орлині,
Помах і лет. —
Юній людині
Сивий поет.

Гострий та бистрий.
Ранок устав
Висипав іскри
Ранку рукав.

В далечі синій
Сонце-маяк —
Мужній людині
Мужній співак.

ЯК МИСЛИВЕЦЬ ОБЕРЕЖНИЙ

Як мисливець обережний,
Звіробійник довголітній,
Посивілий слідопит
Прилягає теплим ухом —
Щоб почути шум далекий —
До ласкавої землі, —

Так і ти, поете, слухай
Голоси життя людського,
Нові ритми уловляй,
І розбіжні, вільні хвилі;
Хаос ліній, дим шукання
В панцер мислі одягни.

Так як лікар мудру руку
Покладе на пульс дитині,
І в бурханні хорих жил
Бачить нам усім незримий
Поєдинок невловимий
Поміж смертю та життям, —

Так і ти, поете, слухай
Голоси і лживі, й праві,
Темний гріх і світлий сміх,
І клади не як Теміда,
А з розкритими очима
На спокійні терези.

НЕСІТЬ БОГАМ ДАРИ

Несіть богам дари. Прозорий мед несіть,
Що пахне гречкою і теплими дощами,
І молодий ячмінь, і віху верховіть,
Достиглі яблука, де рожевіють плями.

І виноград міцний кладіть на темну мідь,
На простий жертвеник між вічними дубами,
Де постать Зевсова, біліючи, стоїть
В блакиті творчої, блаженної нестями.

І короп золотий в глибинах чистих вод,
І пари голубів, покірних Афродиті,
І звір із темних нір, і голуби з висот,
І молоді уста, жагою піврозкриті —
Усе нагадує: і ранньої пори,
І вдень, і ввечері богам несить дари.

ТИША (Рондо)

Немає слів! Повіяв над полями
Вечірній подих. Світиться залив
З далекими, як мрії, кораблями...
Немає слів.

Хто висловить небесного порив,
Святу хвилину творчої нестями,
Коли душа виходе з берегів?

Але чи й треба вимовлять словами,
Чи може грішним навіть буде спів
У час, коли ні в нас, ні понад нами
Немає слів.

ЗНОВ ТОЙ ЖЕ СФІНКС...

Знов той же Сфінкс і знову жде одгадок...
Повзуть залізні змії по степах.
Дедала бистроумного нащадок
Пливе, як хижий і стоокий птах.

Ти йдеш людино. Сяють смолоскипи,
Але від їх іще чорніша мла...
Невже й тобі, нових часів Едипе,
Сліпе блукання Мойра прирекла?

У ТЕПЛІ ДНІ...

У теплі дні збирання винограду
Її він стрів. На мулах нешвидких
Вона верталась із ясного саду,
Ясна як сад і радісна як сміх.

І він спитав, яку б найти принаду,
Щоб привернуть тебе до рук моїх?
Вона ж йому: світи щодня лямпаду
Киприді добрій. — Підняла батіг,
Гукнула свіжо й весело на мулів,
І чудно уші правий з них прищулив,
І знявся пил, немов рожевий дим.

І він потягся, як дитина, радо
І мовив: добре бути молодим
У теплі дні збирання винограду.

БУВАЄ ДЕНЬ...

Буває день: в запоні попелястій
Гаї й сади. Заплакане вікно,
Але душа — як підліток у рясті,
Як молоде вино.

Впрягає коней в жовту колесницю,
Немов Ахіл дзвенить струнким бичем,
І діл буденних розбива вязницю
Осяяним мечем.

І зїїжджає в степ. Басують коні,
У небі блискавки горить зигзаг, —
І військо розцвіга на оболоні,
Неначе повний мак.

ОЛЕКСАНДРІЯ (Мотив старої повісти).

Під синім полум'ям святого неба
Ріс Олександр. Він Гомера вчив
З учителем царів і мудреців, —
І тайни зір читав у Нектанеба.

Як наш Вольга, він знав серця звірів,
До срібнолукого подібний Феба, —
І розумів, як усміхнутись треба,
Щоб Букефал покірно занімів.

Над Індом, де чудні цвітуть рубіни,
Він проїздив на гордому слоні, —
І падали осліплені браміни.

Звитяжно пролетів краї землі,
І перейшов, згорнувши темні крила,
Туди, де ждала братня тінь Ахіла.

АНХІЗІВ СИН, ВКЛОНИВШИСЯ БОГІНІ...

Анхізів син, вклонившись богині,
Поглянув їй, окриленій, услід
Рожева хмарка крізь гірлянди віт
Пішла від його у простори сині.

Це ж нею дихав і сміявся світ,
Це ж їй молились зграї лебедині.
Їй, що зродилась у прибрежній піні
І що міцніша за міцний граніт.

Еней, що чув гарячії долоні
Безсмертний дотик на своїм чолі,
А в морі хвилі гналися, мов коні,

Гойдалися троянські кораблі,
І ряд очей, прихильних і ворожих,
На їх дивився із чертогів божих.

АДОНІС І АФРОДИТА

1.

Сажотрус за всіх найбрудніший,
Не дарма ж він слуга чистоти.
Не дарма ж це до тебе пише
той, кого і не бачила ти.

Не дарма за вікном трамваю
Сині очі у синь пливли;
Не дарма я знову вживаю
Ті слова, що давно оджили.

Що для когось — пятак потертий,
Сон, що змила дневна суєта, —
Те для мене сильніше од смерти,
За солодкі, солодше уста.

2.

Хвала жонглерам і артистам,
Усім хто мінить наші дні!
Реклямні світяться над містом
Найпоетичніші огні.

Спахнуть і гаснуть, як міражі,
А вулиць лінії криві —
На запорошенім вітражі
Умерлих постаті живі.

Кіно в сліпучім миготінні
Фарбує синявою плям
Маріонеток, що в пустині
Самотним сняться мандрівцям.

Всі друзі стали незнайомі,
Всі незнайомі, як брати..
Ми умремо на переломі,
На повороті до мети.

Усі, хто зціплюючи зуби,
Не дослухаючись до ран,
Іде під невблаганні труби
І під жорстокий барабан.

Усі для кого цифра вісім
Обводить чітко день за днем
Впадуть перед ясным узліссям
Із нероз'ясненим лицем.

Як гірко, тяжко, як без міри
прекрасно впасти на межі,
Де скніння пронизали сіре
Дзвінкі майбутнього ножі!

І хто збагне, як завжди в світі,
Міняючися як Протей,
Цвіт, висвячений Афродиті,
Щораз по новому цвіте?

Коли на спочиві... Аспазія: гарна, незвичайно розумна дружина Перікля, найбільшого політика старих Атен.
Мені снилось... Кажан: лилик. Ситняк, ситняк, родна трощева рослина.

Як Одисей... Навсикая, донька короля феаків, допомогла Одисеєві повернути в батьківщину.

Як мисливець: Слідопит: пластун, розвідчик. Хаос: безладдя. Теміда: гр. богиня справедливости; представляли її з завязаними очима, сувору, з вагою й мечем у руках.

Несить богам... Зевес, Афродита: старогр. боги.

Знов той же Сфінкс... Сфінкс: таємне старовинне божество, що завдавало прохожим загадки. Дедал: у грецьких віруваннях — винахідник літака. Едип: мітичний цар Теб, що сповнивши, хоч і несвідомо, злочин, осліпився й пішов на вигнання. Мойра: в гр. мітології: доля, неминучість.

У теплі дні... Киприда: гр. богиня любови.

Буває день... Ахіл: герой «Іліяди».

Олександрія. Олександр: син македонського царя Филипа, завойовник Сходу (356—323). Учител ь царів і мудреців: Аристотель, поруч Плятона найбільший грецький філософ. Нектанеб II, останній єгипетський фараон (362—342), багато будував, займався науками не дивлячись на війни. В староукр. повісті «Олександрія» так названий батько Олександра. Вольга Святославич: герой староруських билин. Феб: бог сонця. Букефаль: кінь Олександра. Інд: ріка в Індії. Рубін: червоний самоцвіт. Брамін: буддйський жрець.

Анхізів син. Еней, син Анхіза й богині Афродити, що зродилася з морської піни, утік з дружиною зі спаленої греками Трої; мав заложити Рим. Чертоги (рос.): кімната, будинок, палата.

Адоніс і Афродита. Адоніс: улюбленець богині любови Афродити. Жонглер: зручний штукар. Рекляма: оповістка з заохотою набути якийсь товар, м. ін. буває світляна. Міраж: мариво, омана. Вітраж: малюнки на склі, іноді складання з різноколірових кусків скла. Протей: гр. морський бог, міг прибирати різні види.

ПІД КРОВОМ СІЛЬСЬКИХ МУЗ...

Під кровом сільських муз, в болотяній Лукрозі,
 Де розум і чуття — все спить в анабіозі,
 Живем ми, кинувши не Київ, — Баалбек.
 Оподаль від розмов, людей, бібліотек,
 Ми сіємо пашню на непочате лоно;
 Часами служимо владиці Аполлону,
 І тліє ладан наш на вбогім олтарі.
 Так в давній Ольбії захожі різьбярі,
 Серед буденних справ і шкурної громади,
 В душі плекали сон далекої Еллади
 І для окружних орд, для скитів-дикунів
 Різьбили з мarmору невиданих богів.

В СТЕПУ

Високий, рівний степ. Зелений ряд могил.
 І мрійна далечінь, що млою синіх крил
 Чарує і зове до еллінських колоній.
 Ген-ген на обрії сільвети темних коней,
 Намети і вози, і скити орачі.
 Із вирію летять, курличучи, ключі;
 А з моря вітер дме гарячий, нетерпливий.
 Але пощо мені ті вітрові пориви
 І жайворонків спів, і проростання трав?
 З якою б радістю я все те проміняв
 На гомін пристані, лиманів синє плесо,
 На брук і вулицю старого Херсонесу!

АРИСТАРХ

В столиці світовій, на торжищі ідей,
 в музеях, портиках і в затінку алей
 Олександрійських муз нащадки і послідки,

вони роїлися, поети і піїтки.
Ловили темний крок літературних мод,
сплітали для владик вінки нікчемних од
і сперечалися — мирились і змагались.
І був один куток, де їх невтомний галас
безсило замовкав: самотний кабінет,
де мудрий Аристарх, філолог і естет
для нових поколінь, на глум зухвалій моді,
заглиблювався в текст Гомерових рапсодій.

КНЯЗЬ ІГОР

Князь Ігор очі до зеніту звів
І бачить: сонце під покровом тьмяним...
О, земле рідна! Ти — за шоломяном,
І горе чорний накликає Див.

Та не вважає князь на віщий спів:
»Нум, русичі, славетні дні споманем,
Покажем шлях кощоям препоганим
До лукоморя голих берегів!...«

А любо Дону шоломом зачерпти!...
Одважний князю, ти не знаєш смерти:
Круг тебе гуслі задзвенять, тебе

Від забуття врятують і полону.
В стременах став, зорить. А кінь гребе
І ловить ніздрями далеку вогкість Дону.

КИЇВ З ЛІВОГО БЕРЕГА

Вітай, замріяний, золотоголавий
на синіх горах! Загадався — спить...
І не тобі — молодшому — тремтить
червлених наших літ ясна заграва.
Давно в минулім дні твоєї слави,
і плаче дзвонів стоголоса мідь,
що вже не вернеться щаслива мить

того буяння, цвіту і держави.
Але, мандрівче, тут на пісках стань,
глянь на химери барокових бань,
на Шеделея білоколонне диво.
Живе життя і силу ще таїть
оця гора зелена і дрімлива,
ця золотом цвяхована блакить.

БРАМА ЗАБОРОВСЬКОГО

Ні, не бундючний, пишний гетьманат,
Не багатир полковник череватий, —
Її поставив очі чарувати
Смиренний, рясофорний меценат.
Намігся він, замість жебрачих лат,
Убрати місто в золото й шарлати,
І крутодахі вирости палати
Серед поліських, битих гонтом хат.
Наук любив він сяйво щирозлоте,
І школам оддавав свої турботи —
І був світильник, щедрий і благий.
У роки Біронів жадні, страдальні,
Святительську пишноту панагій
Він забував для книг і готовальні.

ТЯГАР РОБОЧИХ ЛІТ

Тягар робочих літ наліг мені на плечі
Стих безтурботний сміх і споважніли речі.
І голос чую я настирливо-шорсткий:
Лукавий наймите! А де ж доробок твій,
Де плід твоїх трудів і творчости твоєї?
Чи ж добре ти робив над чорною ріллею?
Чи встигнеш поки день, скінчить свої жнива?
Як гірко слухати оті терпкі слова
І як не заздрить вам і молодості вашій —
Цій сповненій вина і ненадпитій чаші,
Цій гострій свіжості передсвітних годин,
Цій смужечці зорі над білим сном долин!

Під кровом... Лукроза: село в Київщині. Анабіоза: оживання заморожених тварин, звич. нижчих. Балбек, старовинне місто на Антиливаноні, по грецьки Геліополіс, з культом Ваала, де відкопано руїни святинь. Аполлон: гр. бог сонця й мистецтв. Ольбія: старогрецьке місто на Україні. Руїни сьогодні відкопані. Еллада: Греція. Скити: племя, що заселявало Україну в доісторичні часи.

В степу. Херсонес: старовинна грецька колонія на пол. Криму (Українські Помпеї). Частинно відкопана.

Аристарх з Самотракії, жив у II. ст. п. Хр. в Олександрії, грамастик і коментатор Гомера. Портик: підсіння, при головній входовій брамі палати. Піітка: поетеса. Ода: величальна пісня. Рапсодія: епічна пісня.

Князь Ігор: герой походу на половців 1185 р. Зеніт: найвища точка неба. За шоломяном: за горбком. Див: злий божок. Коще́й: костистий чоловік; тут половці, що як і всі азіяти мали вистаючі кості обличчя. Лукоморе: нерівний морський беріг, залив. Гуслі задзвенять: Ігоря оспівано в «Слові про Ігорів похід».

Київ... Бароковий: помітно копуластий і багато оздоблений. Шедель Іван: визначний нім. архітект XVIII. в. Перебудував у Києві Академію й збудував славу дзвіницю у Лаврі, оздоблену численними колонами.

Брама Заборовського. Рафаїл Заборовський: київ. митрополит від 1731—1747 рр. великий меценат, опікувався Академією. Рясофорний: той, що ходить у рясі, духовник. Шарлат: багрець. Бірон Ернест: князь Курляндії, був 1740 р. регентом Росії в імені малолітнього Івана; потім засланий на Сибір. Його син Петро відступив Курляндію Росії. Панагія: медаля зі святими мощами в середині й образком Богородиці на верху, що її носять архієреї на грудях.

ВІЗЬМЕШ У ЖМЕНЮ...

Візьмеш у жменю сонного насіння
 І не пізнаєш власної руки, —
 Най синій день, най у землі коріння,
 Жіночий сміх і соняшні книжки!

Я не люблю самотного зідхання —
 Нащо давать далеким зорям звіт?
 Не долетить ні перша, ні остання
 З моїх думок у невідомий світ.

Це ти така і тепла і принадна,
 І над тобою все гудуть дроти.
 Розстеле ніч свої похмурі рядна
 І знову не одзеленієш ти.

Надії мрійні і смутне квиління
 Загублено у передранній млі,
 А гострозоре, мужнє покоління
 Уже росте на молодій землі.

НЕМА СЛОВАМ ЛІЧБИ...

Нема словам лічби,
 Нема на них нероду.
 Їх сіють і любов, і гніт,
 Їх виплекать мені звеліз
 Той нарід, що знаходить згоду
 Поміж прийдешнім і бажаним.
 Їх сіє син доби,
 Що голосом мідяним
 Благословила радість молоду,
 Коли людина падає і все ж
 Кричить: »я йду!«.

Для слів немає меж.
Майбутнє і минуле
Влились в сьогодні. Так ріка
Вливається у море неозоре,
Так рука шукає,
Серце чуле
Гукає серцю: йдеш?
Дивись — немає
Колишніх меж!

І всі слова
Вливаються в розмову,
Одне від одного беруть понову,
Красу і силу.
Почуєш пісню милу
І знаєш — це росте трава
І радісно чекає на поліття.
Почуєш гордий крик
І знаєш: гострий кремінь
В землі не зник.
Нове століття
В простори темні,
Незнані ще од віку, іскри кине.

Людино!
Здобувай
Незнане слово, —
Те — вперше з'явиться,
А те — розквітне знову,
А те — у нерість перетвориться і гляне
На нього сонячне проміння —
Воно засяє самоцвітом
В руках майстрів,
В руках звичайних.

І наші дні здивують дивним світом
Прийдешні покоління.
І стане гаслом неосяжної доби:
— Нема слівам лічби!

КОМУ НЕ МРІЯЛОСЬ...

Кому не мріялось, що є незнана Муза —
Безжурна дівчина, привітна і струнка,
Яка в минулому з'являтися уміла
Поетам радости і вроди і любови
І навіть дудочку приносила тоненьку
І награвала їм пісні сама.

Усім здавалося, що втіху безтурботну
Вони знаходили, можливо, у гаю,
А може інколи над струменем прозорим,
Де сонце іскриться і де сміється місяць
І очерет без вітру шелестить.

Не вірте мрійникам, не слухайте померлих...
Борвієм, пристрастю і згагою степів,
Тугою темною і буйними дощами
Життя несеться над усіми нами
І вимагає ладу і пісень.

І прокидається мелодія щаслива
На дні тривожної і тоскної душі,
І сам здивуєшся, почувши власний витвір, —
І хтось впевнятиме, і ти йому повіриш,
Що це Незнана пестила тебе!

З АНТИЧНИХ БАРЕЛЬЄФІВ

Титан сидів на скелі і ліпив
(могутні мязи, голова кудлата!),
а перед ним — незнане диво з див —
холодні нерухомі немовлята.

Пишався день і дерева цвіли,
і височінь горіла темно-синя,
і враз упало запинало мли
і зникло десь, і надійшла богиня, —

така спокійна, владна і струнка,
навіки світлозора, у шоломі.

Блискучий спис трима її рука,
у другій — дар іще невідомий.

Земні створіння Прометея! Мить —
і ви живі і радісні тепер ви —
на голови дитячі вже летить
метелик ясномудрої Мінерви!

МИНУЛА НІЧ...

Минула ніч тривожно і безславно.
І скрізь степи і всюди вороги.
Колиж ти вийдеш, ніжна Ярославно,
На темний вал одчаю і жаги.

Невпинний вітер мече гострі стріли,
Високе сонце п'яну спеку ллє.
А я не бачу, де ті руки милі,
Що захистить могли б життя моє.

Лише Кончак дочку свою вродливу
Причарувати бранця намовля,
І чорну пристрасть, вільну і зрадливу,
В чужих піснях вже почуваю я.

КИЇВ

Не до тебе пливли скандинавські герої,
Бойовими човнами розкинувши стан.
Ні вінками Атен, ні руїнами Трої
Не прославив тебе чужоземний Боян.

Хто повірить словам, що Ачдрій Первозваний
На високих горах твою славу прорік?
В темну безвість віків одійшли каравани
Ватажків степових та азійських владик.

Що владарів колишніх потлілі клейноди!
І на схід, і на південь твій раб мандрував —
Чуєш, там в далині велетенські заводи
Іншу долю кують, інше сяєво слав!

На майданах твоїх рік за роком конає.
Поміліла ріка, вал зрівнявся — осів,
Але пісня летить у поля, у безкраї,
Наче ластівка з теплих країв.

Нема словам лічби.. Неріст: сполучення, парування. Тут мова про такі нові слова, що повстають із двох пнів.

З античних барельєфів. Барельєф: випукла плоскорізьба. Богиня, тут богиня мудрости, гр. Атена, лат. Мінерва. Прометей: гр. півбог, мав створити людей.

Минула ніч.. Ярославна: дружина кн. Ігоря. Кончак: половецький хан, відомий зі «Слова про Ігорів похід».

Київ. Скандинавські герої: варяги. Боян: староукраїнський поет-співак. Андрій Первозваний: апостол, мав по переказу поблагословити гори, де згодом станув Київ. Каравана: торговельна, або воєнна валка на пустині чи степу. Клейнод: відзнака володаря.

Я СВІТ УВЕСЬ СПРИЙМАЮ ОКОМ...

Я світ увесь сприймаю ском,
 бо лінію і цвіт люблю,
 бо рала промінні глибоко
 урізались в мою ріллю.

Люблю слова ще повнодзвонні,
 як мед пахучі та пянкі,
 слова, що в глибині бездонній
 пролежали глухі віки.

Епітет серед них — як напасть:
 уродиться, де й не чекав,
 і тільки ямби та анапест
 потроху бережуть устав.

Я славлю злотокоосу осінь,
 де смуток мій — немов рубін
 у перстень вправлений; ще й досі
 не випав з мого серця він.

Дивлюся й слухаю: прозоро
 співає струміль битія,
 і віриться, що скоро-скоро
 так само заспіваю я.

ПРОЩАННЯ З ПОДІЛЛЯМ

Прощайте, Товтри круглогруді,
 і ти, гніздо Кармелюка,
 де й досі бойові погуди —
 мов червениці чумака,

і ви, яри крутоберегі,
де стільки раз лилася кров...
Прощайте скромнії, береки,
побачимось не скоро знов.

Минуть роки, і кров зашерхне,
і висхне Збруч, мутна ріка —
і тільки пісня не померкне,
як гнів і ніж Кармелюка.

ЛАНИ — ЯК ХУСТКА...

М. Хвильовому

Лани — як хустка в басамани,
а з підметів низьких долин
заносить духом конопляним,
і вигорілим дхне полин.

Самотний, з журавлем, колодязь
над полем журиться давно.
Вмочає сонце в сонну потязь
золототкане полотно.

Як віл, іде поволі днина.
Застигла колова шулік.
Коли-ж задзвонить тут машина,
засяє електричний вік?

ЗОРІТИ НІЧ...

Зоріти ніч і бути з вами,
холодно-росяні поля,
і слухать, як гуде з нестями
і стугонить вночі земля...

Як в темряві усе завмерло!
Хруський на серці стигне лід,
і з неба падають мов перли
огненні сльози Персеїд.

Я світ... Епітет: прикметник, що окреслює ціхи іменника. Я м б: у віршуванні двоскладова стопа з наголосом на другому складі. Анапест: трискладова стопа з наголосом на третьому.

Прощання з Поділлям. Товтри: подільські гори. Кармелюк: славний опришок XVII. в. оспіваний в народніх піснях і літературі (Вовчок, Старицький і ін.). Берека: рослина, *Ryus torminalis Ehrh.* — Зашерхати: покриватися ціпкою корою, ціпеніти.

Лани — як хустка... Хвильовий гл. пояснення ст. 126. Басаман: смуга. Потязь: подовгасте озеро. Колова: лет птахів у круг.

Зоріти ніч... Персеїди: сузір'я в північній півкулі з 136 зірок.

ВАРІЯНТ

Бачу: лавою дні мої сунуть.

Дні мої, мої дивні діти,
Віддав вас вольній волі.
Ви мов вино, мов вітер,
Мов вагони в дикучім полі.

Он: сховались хмари за обрій,
Он: бори стають на коліна.
Дні мої, мої перші хоробрі
Кораблі в ворожі країни.

СВІТАНОК

Захолола жахом зоря
Над лісом
(Давно вже помер місяць),
Червоне бадилля на сході кричить,
Угору лізе вогневий буряк,
Вибирається вище і вище і вище,
Ударив, свиснув, розсипався іскрами
— Ранок.

ТРАВЕНЬ

Як налетіли птиці травня,
Загомоніли, завели,
Поцілували очі плавень
І розплескалися в імлі.
І чує травень зойк чайний
І журавлиний уночі,
По-раз останній у долині
Він засипляє, лежачи.

Хоч не розплющив очі травень
На деревах дрімає день,
Тихо леліючи забавивсь
Голубоокий велетень.

НЕПЕРЕМОЖНІ ХМАРИ-ГОРИ

Непереможні хмари-гори
Ломились, падали, пливли
І в просторі губились зорі
І птиці линули в імлі.

То вчора думка гасла в морі
Її навіки завезли
Все вище, вище, вище д'гори
Сереброкрилі кораблі.

АЛЬЧЕСТА

Випливає чапля з туманів:
Тихо крилами моя махає птиця,
Мов у листя ранішніх лісів
З серця ронить кров — і кров стає суниця.

І ще тихше канула за грані
І розтала десь за соснами далеко.
Чапля — може то була лелека —
Потонула в сутиші багряній.

І над плахтою картатою полів,
Що горіше, що солодше сниться
В ніч любови, край осінніх снів
Народилось сонце — полуниця.

ВЕСНА

На неписану зими поему
Упала, розтала веснінка ---
Перша тема
На останню білу сторінку.

Іду поважний, похмурий і мрію
Про щось — про поділ земельної ренти,
А навколо грають, пустують дурні весновії,
Сміються з мене, інтелігента.
Гей, що солодким духом цигарки
Пихнув на мене старий робочий,
Наче воно не зима і не Харків,
А степ полинами живе і лоскоче.
Став, стою і думаю так приблизно:
— Вірю, зробимо весну на світі.
Щось підходить близько, ніжно:
— Товаришу, дозвольте прикурити.

МАШИНА МРІЄ

Гуркоче, свище і летить
Із краю в край, із краю в край.
Підводиться і падає магніт.

І виринає в пам'яті трамвай
На повороті хилиться й рипить
І зникає. Виростає гай...

Машина мріє. Хилиться магніт.

Травень. Плавня: луг, залитий водою, повен малих ставків і калабань.

Альцеста: в гр. мітології, донька царя Пелія, що обіцяв її видати заміж за того, хто запряже льви до його воза. Зробив це Адмет. За нього А. пішла до підземелля, відки визволив її Геракль. Сутиша: сутісок, вузька вулиця, прохід, тут: смуга. Кар татий: кратчастий.

МАНДРІВНИЙ СОНЕТ

Ми розлетілися нараз з родинних гнізд
у світ чужий дорогою прегладкою.
В черзі вражінь ми звикли навіть з гадкою,
що у житті лиш форми, а не конче зміст.
Зустрілись ми чужі, в одному з найкращих міст,
де нині все лишилось тільки згадкою.
І вечори стають хиткою кладкою:
вернутись, стати, йти? Чи я лиш гамлетист!
Тебе несе вперед рвачкою хвилею
криклива доля оперових зізд!
Ввесь чар її, що з нею власну вилаю!
І як колись серця, — що мент бездумні вів —
блукали в далечінь, так нині кожний лист
іде крізь радощі, в серпанку сумнівів.

РОНДО

Єдина Ти ведеш мене в світи
далекі, наче пориви від глини,
свобідні міццю творчої хвилини,
щасливі як бажання віднайти
із згарищ літ, хоч іскру, що не згине
від подиху Твоєї теплоти!
Мов тихий ранок після хуртовини
до мене вміла з усміхом прийти
єдина — Ти.

І чим є думи спутаної днини,
чим недопита чаша гіркоти,
чим сумнівів непереборні стіни
коли для мене зможеш зберегти
чутливе серце, дружнє та єдине,
єдина — Ти?

ДОСТОТУ ОСЬ ТАКУ

Достоту ось таку я вимріяв собі:
хай буде наче примха мрій свобідною!
нехай її словами не обіднюю,
хай буде всім далека — небу та юрбі.

Достоту ось таку Тебе я тут зустрів:
живу, мінливу, з'єднану хвилиною:
подружену з життям і правдою єдиною:
що вік і вічність — кілька спільних днів.

НАТЯКИ

Кілько даремних зусиль
для простого, щирого речення,
що мало би гордий Твій стиль
і силу Твого все-перечення!

Кілько гірких сповідань,
що образ Твій спогадом виведу,
кілько Гамлетових «стань!»
до сірого, тьмяного привиду!

Ти — невпійманна як стиль,
строга як норми граматики,
глуму і лірики шпиль:
натяки, натяки, натяки!

ЗАХОПЛЕННЯ

В Твому звичайному імені
— всі незвичайні зворушення:
радощі примхою стримані,
примха — музика придушена.

Дивно — якою це тайною
в Тобі слова перетоплені.
Бачу Тебе скрізь звичайною
у незвичайнім захопленні!

ДНИНА СТАЄ ЩОРАЗ КРАЩОЮ ...

Днина стає щораз кращою,
ніч від бажань чутливішою...
серцем при Тобі міцнішаю,
пам'ять про світ запропащую!

Все, що палило отрутою,
хвилиною ллється цілющою...
очі спянілі заплющую,
мрії Тобою розпутую!

Ти є криницею опію,
Ти є солодкою Летою!
зорі для Тебе розметую,
втрачені скарби розкопую!

Щастю й Тобі не віддячити!
Хто з нас устами неситими
перший від радощів пити ме
сльози зворушення: я чи Ти?

Мандрівний сонет. Гамлет: герой Шекспірової драми, нерішучий мрійник; гамлетист — нерішуча людина.

Днина стає... Лета: у гр. віруваннях: підземельна ріка вічного забуття.

ВАСИЛЬ ЕЛЛАН-БЛАКИТНИЙ

УДАРИ МОЛОТА І СЕРЦЯ

Удари молота і серця —
І перебої... і провал...
Але ізнову розіллється
Вогнем гартований хорал:

— Муром занято обрій —
— Вдарте з розгону: р-раз...
Ми — тільки перші хоробрі,
Міліон підпирає нас.

Ми тільки крешемо іскри,
Спалахують мільярди »Ми«.
Розпанахають ковані вістря
Стару запону пітьми.

КАНОНАДА

Хтось холодний, хтось недобрий
Гримнув здалеку з гармат:
Засвітив огнями обрій.
— Бонапарт? Айхорн? Марат?...

Глухо охнули гармати.
Місто злякане, — мовчиш?
— Не минути болю-страти —
— Блискавки — як ніж!

Чорні вулиці — порожні,
Хтось під мурами — як миш.

Ворог? Зрада? Подорожній?
Тінь чи привид?... Тиша.

ПІСЛЯ КРАЙЦЕРОВОЇ СОНАТИ

»Покласти б голову в коліна
Відчути б руку на чолі...«

— Сентиментальність!

Хай загине

І пам'ять ніжних на землі.

— Нам треба нервів наче з дроту,
Бажань, як залізобетон
нам треба буряного льоту, —

Грими фанфар мідяний тон!

Десь там салютна віоліна
тужливо журиться у млі...

Не зупиняться! Хай загине!

— Йдемо. Під марші. По землі.

Удари... Хорал: духовна хорова пісня.

Каноада: стріляння з гармат. Айхгорн Герман, генерал, командуючий нім. військом на Україні 1918 р. Тоді ж убитий в Києві. Марат Жан П.: один з провідників фр. революції, вбитий 1793 р.

Після Крайцерової Сонати (Соната Бетовена присвячена скрипакові Крайцерові). Сентиментальність: ніжна чуттєвість. Фанфара: трубний звук. Салютний: той, що вітає, привітний. Віоліна: струнний музичний інструмент, посередній між скрипкою й віолончелею, альтовий.

КОХАЄМО ЗАЛІЗО Й МІДЬ

Кохаємо залізо й мідь,
Бетони і чугуни —
Від них родилися громи,
Але і співні струни.
Нарешті ранок забував
Країна зорі має.
Списами, шаблями в боях
Ми з неба їх здімаєм.
В пилу вовтузимось що-дня —
Квітки нехай в долині.
На революції конях
Сконаєм у борінні.
Наш кінь реве, копитом бє,
Подібний завше бісу,
І панцер радості кує
Новий коваль залізу.

ШВЕЦЬ ПРАЦЮЄ

Швець працює
Цок! Цок! по цвяшках
На підшві стежки дві
Це я вам —
Чобітки.

Не дивіться, що я плюю —
Розітру — як скло, блищить.
Ах, який, який я юний
В цю веселу мить.

Аж по лікоть голі руки:
Праця в хаті, а важка...
Цитьте, йдуть до мене з бруку...
Цок! Цок! по цвяшках.

Пальці правої в живиці —
Сучу дратву я, шарпак,
Але очі — зоряниці,
А на серці — мак!

Вік пролинув
Раз і... два...
І зігнув я знову спину —
Пара буде ще нова.

Шило в шкіру зашилив я,
Дратва шиє, шаркотить,
Шешел в шварі... шив я, шив я,
Швидко в шевні все бжитьь.

Раз-два! Раз-два!
Пара буде ще нова!
На колодці маю чобіт, —
Прошу тих, хто з смаком робить,
А я знову дратву в руки,
Потім цвьях, а далі.. стуки...

Цок! Цок! по цвяшках
На підошві стежки дві —
Це я вам —
Чобітки...

ЗА ОБРІЄМ ЗИМА

Посьолки на горі, а там — завод сизий,
На серці пелюстки та тепло-тепло: мак.
Вже одцвірінькав птах свої жачучі меси —
За обрієм зима...

Зо обрієм зима, а лебедині крила
Не видно на шляхах — жевріє листопад,
Але і промінь — цвіт не намантачить рала:
Захворів у степах!

Добраніч! У вирій ми, гуси, простяглися,
За вами й я туди (вовтузиться сумнів), —
І завжди так в житті: до сонця несемося,
Лишень затихнуть десь палкі його пісні.

Лосуnem поплигав вітрець жовто-осінній,
Росте на думці дуб з голісіньким гіллям.
Гудок. Товариші ідуть як франк-масони,
І на спочинок теж задумливі поля.

Мовчазно. Шарудить лишень змарніле листя,
Похилий пес побіг через сумний байрак...

В якій гармонії я дочекаюсь гостя?

... За обрієм зима...

Кохасмо залізо... Чугун (рос.): чавун, сире залізо.

Швець працює. Шарпак: обідранець. Шешел: узол. Швара: плетений шнурок, або нитка. Шевня: шевська робітня.

За обрієм зима. Посьолки: ярки. Меса (лат): служба Божа. Вовтузитися: возитися, носитися з чимось. Франк-масони: т. зв. «вільні каменярі», члени таємних релігійно-політичних товариств; на свої сходини приходили закаптурені, в довгій чорній ноші. Шарудіти: шелестіти.

НАБЛИЖАЄТЬСЯ СПОМИНІВ ПОВІНЬ

Наближається споминів повинь
 і затоплює душу мою
 та швидкий не потоне мій човен,
 бо я в нім і вночі не сплю.

Та швидкий не потоне мій човен.
 Одлітають прокляті дні...
 І стою я, в зорі закований,
 тільки хвилі в лице мені.

Під горою татарські казарми,
 і од них одинокі огні.
 Кожний вечір на небі пожарами
 умірають розстріляні дні...

Невідомії панські сади,
 аромати квіток невідомі.
 Над заводом задуманий дим,
 під очима фіялки утоми.

Грають панночки в «лаун-теніс»,
 і мячі подає їм дитина,
 а на заході хмари в огні —
 павуки, невідомі рослини...

Повернусь і погляну назад,
 де маслини і станція Яма, —
 і розквітне солодко душа,
 мов на яблуні соняшні плями.

Трояндовий пливе молодик,
 заглядає в задумані очі...
 Невідомі пониклі сади
 і огні над посьолком робочим...

Гей, у полі шуміли жита,
і баби з золотими платками
йшли до церкви... О, дзвоне, ридай!...
дальні спомини... станція Яма.

Кавуни на баштані, і знов:
в Паримона я рву п'ялуниці...
молодої шахтьорки любов,
і над лісом далекі зірниці...

За любовю — роса і туман,
так порожньо в душі — за любовю
ніби той одуванчик: подув, — і нема...
ніби листя в осінній діброві...

Дні далекі, образи дрібні —
комашнею в дощі на дорозі.
Де Дінець і заводу огні,
над посьолком задумалась осінь.

Над посьолком задумались дні,
і летять під горою вагони.
І так солодко й тепло мені...
Не схиляй же обличчя червоне
не дивись... і далеких очей
не роси молодою сльозою...
Теплий вітер по жилах тече,
і кричать журавлі наді мною.

РОЗДУЛИ МИ ГОРНО...

Роздули ми горно, ще нерухоме вчора,
Й ковадла зорний дзвін до праці дзвінко зве.
Конає світ старий, де осінь жовтозора
На золотих човнах до заходу пливе.

Заводу, тату мій... мов блудний син до тебе
Вернувся знову я з благанням на вустах.
Не піде до теплиць, під кучерявим небом
Мандрівник молодий, закоханий в жита.

Де з чорним золотом та з крейдою вагони
Веселі шахтарі на зміну швидко йдуть.
Між ними гелкотять китайці та чалдони
І стелють по стерні тайги тривожний дух.

Жене вітри горно, ще нерухоме вчора,
Й ковадла зорний спів до праці дзвінко зве.
Конає світ старий, де осінь жовтозора
На золотих човнах до заходу пливе.

З «ЧЕРВОНОЇ ЗИМИ»

І знов Донеччина... і вітер верби хиле...
Й не віриться, що знов побачу я село,
давно покинуте, таке до болю миле...
але багато з нас додому не прийшло.

І мяко сніг рипить.... Іду тривожним кроком...
Така знайома путь з дитинства ще мені...
Тут рвали восени ми глод червоноокий,
тут рвав я квіти чар кохання восени...

Вже станція... завод... і рейки заблищали
під безліччю огнів... Ось робітничий клуб...
І в небо простяглись і небо запутляли
несчисленні ряди високодимних труб...

Скінчилась вистава... З воріт виходять люди...
О, скільки, скільки тут знайомих милих лиць!...
Чого ж мені тепер так тоскно й давить груди,
Чого ж холодний сум ці хвилі принесли?...

З ПОЕМИ «МАЗЕПА»

VI.

Холодна ніч, холодні зорі,
на трави пада тінь коня...
Це хто летить так скоро, скоро
в північній тьмі?... Чий зір сія,
неначе стріли із огня

він посила перед собою,
мов виклика на поле бою
невидних ворогів?... До дня
іще далеко. Грають зорі,
немов звучать мільярди зор...
Так близько й високо їх хор
пливе в безмежному просторі.
Хто ж це летить під сяйвом їх
у тьму північною добою?
Кому на злото й срібло зброї
небесний промінь мрійно ліг?...
Мазепа це. На нім жупан,
мушкет чорніє за спиною,
і шабля наче ятаган,
гадюкою скривилась злою,
й здається, кровю зацвіло
у піхвах коване жало.
Нехай посміє хто, зачепить,
спочине він у вічнім сні.
Стрункий і ніжний на коні,
неначе дівчина, Мазепа
і од палат і короля
тіка у простір, у поля.
Та що за вершники у тьмі
летять підковою до нього,
щоб перетять йому дорогу,
незнані, грізні і німі?!...
Мазепа мчить. Що треба їм?
Не тисне острах серце сміле.
Щось зашуміло перед ним
і горло туго захопило...
враз одірвало од землі
на землю кинуло в нестямі...
І люди з чорними очами
Над ним схилилися... — Огню! —
сказав один. І в жовтім світлі
вуста Мазепині поблідлі
і очі в сумі тишини
на мить побачили вони.

— Цей гарний бранник буде мій,
сказав упевнено старший.

— Зв'язать його! — І в чорну гать
примарно коні їх летять.

Коли Іван прийшов до себе,
над ним все так же сяло небо,
і тільки зорі в вічній зливі
йому всміхалися глузливо.

Незнана мова, вітру спів,
чужі і волохаті коні...

І Іван Мазепа зрозумів
що він в татарському полоні.

1929

БАБУСЯ

І сьогодні, в цей вечір дзвінкий,
знов летять мої думи-лелеки
в те село, що за ним вітряки
синіють, як птиці далекі.

Де дитинства одквітла сіянь,
де немає асфальтів і бруку,
де старенька бабуся моя
виглядає свого онука.

В морі зморщків обличчя їй,
моя доля її тривожить.

Сто шість років бабусі моїй,
і вона вже ходить не може.

У вікно вечірня блакить
і двигіння заводу шалене.

А бабуся на ліжку лежить,
все чекає листа від мене.

Рідна, дальня
твоя в мені кров.

Памятаєш той вітер над нами,
коли ти,

як в повстанці я йшов,

годувала мене пиріжками, —

і христила мене,
щоб не згинув в бою,
щоб вернувся до тебе крізь дими,
і лохмату шапку мою
поливала сльозами дрібними.

1931

Наближається... Аромат: запах. Завод: фабрика.
Лаун-теніс: ситківка. Маслина: сливка. Станція:
залізнична зупинка. Молодик: місяць у першій чверті.
Шахтьорка: углекопка.

Місто. Третя Рота: дільниця Києва. Пацан:
хлопчисько. Наган: револьвер. Шляпка: капелюх.
Манте: плащ.

Роздули ми... Горно: 1. велика промислова піч,
напр. гончарська; 2. огнище, напр. у кузні. Зорний: 1. го-
мінкий; 2. зоряний. Гелкотати: незрозуміло говорити.
Чалдони: азійське плем'я. Тайга: сибірський степ.

»Мазепа«. Мушкет: кріс. Ятаган: кинджал.

Бабуся. Двигтіти: стрясати.

НІЦШЕ

На всіх путях я завжди всюди сам.
 Мій кожний день — гіркий пугар цикути;
 Та скарг моїх нікому не почути
 І ран пекучих не покажу вам.

Прийму життя, як слід приймать борцям
 Із піснею свій бій жорстокий, лютий:
 Коби вперед, на шанці, щоб здобути,
 Й накинута закон свій ворогам.

Нащо мені любов і щастя сну?
 Навіщо мир? Я люблю лиш війну,
 І навіть смерть змінюю в гру дитинну.

Хоч випив я ввесь біль і сум життя,
 Ще раз! у вічне коло вороття,
 Щоби земля зродила надлюдину!

ЮНИЙ СМІХ

Юний сміх, весняний спів
 Зловимо в космічній хорі:
 Не понурий зойк сичів
 На цвинтарному просторі.

Гнів бунтарних поколінь,
 Переллєм на срібні струни:
 Не жебрацьких нам скиглінь,
 Не молитва — а перуни!

Ми ж не впали в порох ниць
 Під грізні життя колеса;
 Пісня в нас — це іскри криць,
 Дух наш — з мязів Гераклеса.

Муза не старушка, ні,
Що на сон співа для внуки,
Хай об мармурні пісні
Нарід наш гострить шаблюки!

Спів наш — не нудьги покров
І не іграшка у жарті;
А борця тривожний зов,
Що стоїть в ночі — на варті!

ВЕСНЯНЕ

Я такий стиглий, як в жнива колос,
В тебе п'ятнадцята щойно весна;
Та жайворонковий срібний твій голос
Душу сколихує мою до дна.

Вранці ти бігаєш моїм подвір'ям,
Граєшся з песиком, або мячем.
Сієш ти, вієш ти радість безмірну,
Якої словом не ізречем.

Ще твої погляди чисті, безмовні,
Ще твоя усмішка, як у дітей;
Та на устах твоїх пісні любовні,
Туга вже в кутиках твоїх очей.

В тебе суконочка ще по коліна;
Сам я не знаю, — хто ти така?
Трошки ти панночка, трошки дитина...
Буде метеличок із червячка!

В тебе дримає ще серце у грудях,
Ще не захмарена мрія твоя —
Завтра те серце вже хлопці розбудять...
Хто буде перший? — Він? А може... Я?

Ніцше. Nietzsche Фрідріх (1844—1900), німецький філософ, поборював кволість і рабські почування в людині. Його ідеалом є міцна, сильної волі людина, що її зове надлюдиною. Великий майстер слова, якого вплив помітно заважив на світогляді сучасності. Цикута: рослина, з якої роблять отрую; тут отруя.

Юний сміх. Геракль, в гр. віруваннях півбог, ідеал мужеської сили та чесноти.

ВЕЧІР

Як князь ранений — день схилився на захід,
Одкинув свій червоний щит.
Рубіни крові бризнули на да́хи,
І червінню спокійний став блищить.
Зідханням лине тихий повів вітру.
І ладаном — осінній аромат.
На очі насуває вечір мітру
І править жалібний обряд.
А герць гучний був, променистий, впертий.
Мій Боже! Радісно співає сурма...
О, дай же і мені в свій час умерти
Так пишно і безжурно.

1922

ТИ

Ти ввесь із бронзи, із металю,
Ти вигинаєшся мов лук,
Цілунок соняшний розтанув
На темнім тлі смаглявих рук.
Очам віястим так безжурно
Вдивлятись у прийдешні дні,
І хай за обрієм похмурим
Зникає синя далечінь!
Хай сонце так невтримно хоче
Пірнути у глибокий став, —
В безмежність кличуть сірі очі,
І усміхаються уста!..
І раптом бачу степ і тирсу,
Могили, квіти і ставок,
Чепурний зімовник край лісу

І в степ закоханий садок...
Так червоніє кров півоній,
Так гірко скаржитесь полинь;
Бо вже давно козацькі коні
Відтанцювали в далечинь...

— — — — —
Але із мороку туману
Вночі зірветься крик і гук
Понад ґалерами султана —
До голих спин і скутих рук.
Засяє світло дужче сонця,
Геть всі негоди і жалі,
Ось-ось шаблі, і запорожці,
І сивий гетьман на чолі, —
Рубають, бють, скидають з палуб,
Збивають, ломлять яничар!..
Яка же сила устояла б
Коли такий міцний удар?!..

. . . . .
Ти весь із темного металю,
Весь степ і вітер у степу,
І очі — сірою емаллю,
І гроном — бронзовий п'ястук!..

. . . . .
Ось сонце кров вечірню точить
В блакитний і спокійний став...
В безмежність кличуть сірі очі
І усміхаються уста!..

ТО Я ТА ВІТЕР В ДИКІМ ПОЛІ

То я та вітер в дикім полі,
Отруйні стріли, сагайдак, —
Таким міцним солодким болем
Наповнить їх смертельний знак!..

Кому однаково, цілунки,
Удари, рани і вино!..

Водно — густі червоні трунки,
Та кінь, та руку на стегно!

Так пишно вмерти, ясно жити!
Ось білий лебідь — все вперед...
І раптом стрілами прошитий
Паде в зелений очерет.

ШАМОТІННЯ ШАМШАВЕ...

Шамотіння шамшаве, шипшина...
Пу-гу!... лине в тугу, жахається ніч...
Довгі, чорні крила пташині
— На Січ...

Ні душі... Ніч осіння...
Очерет, шамотіння...
Над лиманом завмерли
Зорі-перли.

Вечір. Рубін: червоний самоцвіт. Аромат: запах. Мітра: обрядова шапка єпископів.

Ти. Галера: старовинний корабель, де веслували прикуті до весел невільники. Палуба: верх корабля. Емаль: склиця, якою покривають металеві речі.

Шамотіння шамшаве... Шамшавий: шелесливий. Шипшина: дика рожа, *Rosa eglantheria* L.

ЗНАЮ — МЕДОМ СОНЦЯ...

Знаю — медом сонця, ой Ладю,
 В твоїм древнім тілі — весна.
 О, моя степова Елладо,
 Ти й тепер антично-ясна.

А між нами простір — гураганом.
 Хоч вдихнуть, хоч узріть тебе де б...
 Половецьким, хижацьким ханом
 Полонив тебе синій степ.

Десь там квітнеш вишневим цвітом,
 Десь зідхаєш в веснянім чаду,
 А мені ти — блакитним мітом
 В золотім полудневім меду, —

А мені ти — фата моргана
 На пісках емігрантських Сахар —
 Ти, красо землі несказанна,
 Нам немудрим — даремний дар!

ВАРЯЗЬКА БАЛАДА

Необорима соняшна заглада —
 Віки, віки одна блакитна мить!
 Куди ж поділа, степова Елладо,
 Варязьку сталь і візантійську мідь?

Від синіх меж до сіверських україн
 Широчина нестримано росте,
 Мов на бандурі велетенській грає
 Співучим вітром припонтійський степ.

Гарячий день розлив пекуче злото
І сам втопивсь у соняшнім меду,
Й крізь спокій цей єдина ллється нота —
Блаженних бжіл в вишневому саду.

Лиш чорними очима хитрих вікон
Всміхнуться молодицями хати, —
І знову степ пестить мої повіки,
І знову скитські баби і хрести.

Лиш, як крізь сон, майнуть крилаті вії
І ніч очей з-під п'явок гострих брів, —
І знову степ. Лиш де-не-де замріє
Архипеляг послулих хуторів.

Дзвенить вода. Це він, це він синіє
Балада хвиль — Дніпро. І на горі
Спить Київ — Степова Олександрія
Під злотом царгородських мозаїк.

Там обертав в державну бронзу владно
Це мудре злото — кремезний варяг,
І звідтіля ж воно текло безвладно
Під ноги орд — на кочовничий шлях.

Греміли десь козацькі літаври,
Віки несли не раз залізний дар, —
Він в холодку ж спочив у темній Лаврі
Від мудрости знесилений Владар.

А ти не довго гаялась в тривозі:
Сарматських уст — отруйний, п'яний мед
Ти віддала татарину в знемозі
І чув твій сміх батієвий намет.

І далі там, де беріг Кіммерії
Підніс коринтські обриси колон,
Де Херсонес замріяно біліє
І снить солодкий, вічний, синій сон,

Де камянисті межі скитських прерій
Врізаються в козацький буйний Понт
Причалом генуенських кондотьєрів,
Кінцем твоїх бурхливих перепон...

Оттак лежиш — замріяно-безсила,
А сходить ніч і відьмою вночі
Ти розгортаєш кажанові крила...
І поки по гаях кричать сичі,

По болотах скрегочуть млосні жаби,
Шепоче тьма і стогне в снах Дніпро, —
Летиш страшна й розхрістана на шабаш —
Своїх дітей байстрючу пити кров. — — —

...А з Чигрина й з Батурина, в тумані
(Козацьке сонце тільки вплива')
Два гетьмани виходять мертві й п'яні
І кожен довго плаче і співа'.

Один зідха' — єдиним зойком: »Тиміш« —
І проклина Виговського всю ніч, —
А другий — той, що огрядніш і стриманіш —
На північ кида' блискавками віч.

І чуть: »чекай, бо ж — жодного респонсу,
Ти, Орлику, — гаряча голова!«...
— — — — —

...Коли ж, коли ж знайдеш державну бронзу,
Проклятий край, Елладо Степова?!...

КУЛІШ

Гарячий день втопивсь в нічній прозорій млі.
Ти довго Шекспіра перекладав сьогодні —
І знав, що все це — в тьму, в майбутнє цієї землі,
В неславу й забуття... А ніч — лунка безодня —
Дзвеніла зорями... І сторінки по одній
Ще мерехтять в очах. — І на нічнім теплі
Ти полетів у даль, туди, де вже світлів
Похмурий небосхил зорею передодня.

А хутір в сяєві — казкові лаштунки,
Мов дивний Чигирин, де сплять гетьманські залі,
Де ти вигадуєш, бадьорий і стрункий,
Залізний стиль нових універсалів...

Прокинувся. І перо виводить ядом спраги:
»Народе без пуття, без чести, без поваги«.

З КНИГИ «ЕМІГРАЦІЯ»

Вже й ненависть згаса. А я не вспів
Її вогнем Твій смуток запалити.
Часами чути панахидний спів
Часами — скрегіт...

Прóсторинь та вітер
Все поглинають. І відходиш Ти
За сиву млу, в сльоту дощів осінніх.
І — не збагнуть як пороста насіння
Між буряну та будяку пустинь.

Голодним вовком виє Листопад.
Все полягло в єдиній пізній жертві
І нікому ні гнать, ні наступать
В осінню муть, де голос вже завмер Твій,
Де губиться шматками сизий степ.

... Та в глибині Твоїй цвинтарно-мертвій
Зерно зітліле пружиться й росте:

Настане час — зійде — і встануть мертві.

ЛІТАКОМ

І мотор вже в блакиті бренить, —
День підноситься вище і вище.
Свище простір подоланий. Мить
І земля обертається в — грище.

Ще сто метрів літак переміг,
Підігнувши під тулубом лапи,
І земля серед рік і доріг
Обертається барвами мапи.

Води — кобальт, сієна — рілля,
Луки — зелень, а царина — охра, —
Так встає древнім ликом земля,
Як створив її Перший Топограф.

Так встає — шахівницею сил,
Гіподромом напружень і гонів,
Видовиськом живої краси
І театром рухомих кордонів.

Вище й вище підноситься день
Полководцеві і архітекту...
А мотор під блакиттю рокоше й гуде
Переливами орлього клетку.

ФАВСТІВСЬКА НІЧ

Готична ніч. На небі, як у книзі
Механіка виконує закон.
Холодний місяць — лисий метафізик —
Обчислює народження і скон.

Прислухайся: Оцей нічний Елізій
Зідхає глибиною темних лон, —
Симфонія, а не прозорий сон,
Замерзлий в нерухомо-синій кризі!

Ударами припливів і відпливів
Здіймає груди вічний океан
І в скелі бє. І космос, як пеан,
Гремить у безкрай.

— Ні, ще ніхто не вивів
Єдину формулу. І марно в безмір сфер
Крильми кігтястими ширяє Люцифер.

Знаю — медом сонця... Ладо: староукр. богиня весни. Еллада: давня назва Греції, Степова Еллада: Україна. Міт: переказ з давніх часів, особливо про богів. Фата моргана: зорова омана серед пустелі, або на морі. Сагара: вел. африканська пустиня, тут пустеля загалом.

Варязька балада. Балада: літературний твір про надприродні єства. Сіверський: північний. Припонтійський: надчорноморський. Скитовські баби: камяні ідоли, що їх викопують часом в Україні. Архипеляг: кілька островів на морі. Мозаїка: картина або орнамент з різноколірових камінців. Батий: татарський хан, добув Київ 1240 р. Кіммерія: старогрецька назва України. Коринт: грецьке місто, творило свій окремий архітектонічний стиль. Херсонес: гл. ст. 74. Прерія: степ. Понт: тут Чорне Море. Кондотьєри: наймане військо в Італії XIV—XV. ст. Кажан: лилик. Шабаш: сходина чортів і відьом. Респонс: відповідь.

Літаком. Кобальт: металеві білавої краски з червоними відблисками; виробляють з нього синю краску. Сієніт: мінерал. Охра: землиста відміна мінералу лімоніту, вживається до виробу жовтої краски. Древній: старовинний. Лик: (моск.) образ. Топограф: той, що займається дослідями поверхні землі, тут її творець. Гіподром: площа для перегонів.

Куліш: »Народе без пуття...« Цей рядок узятий з послання Куліша до українців, яким він попередив переклад Шекспірових драм.

Фавстівська ніч. Фавст: герой Гетевої драми, намагався збагнути суть життя (філософічну »єдину формулу« як каже далі поет). Готик: стиль середньовіччя, опирався на високих, струнких формах. Метафізик: філософ, що займається дослідями надприроднього. Елізій: у греків — рай. Пеан: похвальна пісня. Люцифер: злий дух.

ДОРОГА

Ретельно тіні складено в штахети,
 І над пустищем степів,
 Як хвіст скаженої комети, —
 Огонь рахманних вечорів.

Упали тіні гострі осторонь!
 Чіткіш лягли rischi гілок,
 Перехилились в темну просторінь
 Кущі здичавілих зірок.

Іду, й дороги переламані,
 Гнучись, плазують із-під ніг.
 Так важко на жорстокім камені
 Класть лінії твердих доріг.

Так важко на жорстокім камені
 Шляхів вирізблювати грань.
 Невже і справді заважка мені
 Дорога зустрічей і тиха путь прощань?

Дорого зустрічей і тиха путь прощань,
 Людська дорого, — просто стелься,
 Відбивши на холодних рельсах
 Огні ночей і дотики світань.

І кожному іти тобою,
 Людська дорого меж і мір,
 І тягнуться над головою
 Сліди скривавлених сузір.

І знатиму, куди іти,
 І терени, що проходимиму.
 Людському захвату неситому
 Невже не вистача мети?

Не всі серця дадуться хробаку,
Не всі шляхи у круг закуто,
І проросте зелена рута
На жовтому піску.

ПАПОРОТЬ

Мов карб старий, — цей місяць-білозір,
Мов сні старі, — ці хмари білопінні,
І бачу я: в незнаному тремтінні
Поганська ніч лягла на чорний бір.

Снується дим опівнічних офір.
Несуть жерці на слані рядна лінні
Німим богам свої дари уклінні:
Важучий мед і соковитий сир.

Поганська ніч — таємний часоман.
Пливе з озер мережаний туман,
І духмяніють папороті трутні.

І виходжа на росяний майдан
Весільне коло молодих дrevлян,
Словянських зельних піль веснянки незабутні.

СЛОВО О ПОЛКУ

Масивні коні, п'яні коні
Мотуззя рвали, пруги шлей,
Тягли в проклятім перегоні
Тупі потвори батарей.
... Услід подоланій колоні
Тьма волочила мокрий шлейф.
Квадратний крок і коней і людей
Котився в строгім ескадроні.
Бойці замислились: — Ачей
Їржати муть ще їхні коні
Перед атакою на лоні
Бездонних галицьких ночей.

Ніч одступу. В арієргарді
Йде смерть, схиляючись до тих,
Що зранені при окраях доріг
Лежать у варті, марній варті
Шляху, що значився на карті
Як шлях походів вікових.
Полки проходили проз них,
І виверталися салдатські очі з корнем,
Мов білі пні з крутих орбіт,
Щоб подивитися услід
Колонам кінним,

чота́м чо́рним

Що йшли на схід.
Та хлинувши у хлані літ,
Лягли як на струну
на шлях стрункий зі сходу.

Знов тупоти підтоптаних копит,
І гуркоти голодного походу,
Шоломом із Збруча черпали чорну воду,
Змиваючи з лица

кров,

пил,

піт.

Проходили роки, приходили онуки
На ті поля, де вмер достойно дід,
І жовті черепи побожно брали в руки
І клали їх очицями на схід.
І око мов огонь великого ісходу
Горіло в мертвій голові,
Бо то були бойці передові,
Розвідчики великих армій сходу.

... О жовті черепи — камені межові
На скорбних перехрестях війн...
Знаки потужного маршруту —
Ці жовті черепи очицями на схід.
Повз мертву голову забуту
Йдуть люди в радісний похід.

О жовті черепи, очицями на схід...

Підноситься зневажливо рука,
І щерблене перо, неначе шпага, гнеться,
І пада, зломлений, в покресленій чернетці
Рядок, мов щогла неструнка.
Та напина вітрила плавні строф,
Скрипить холодним тросом літер
Вітер
Вишуканих катастроф.

Шукання катастроф, і мандрів, і надхнень —
Утіха всіх утіх, розрада всіх розрад.
Хай спинається твій патетичний фрегат,
Фрегат патетичних пісень,
Що чує крізь шторми, і ночі, і тьму,
Стенувшись од керми до носа,
Що судились йому,
Простяглися йому,
Мужні мандрівки матроса.

Рівні та прості
Лягли на морях
Дороги матроські,
Як шрами од шпаг.
Тінь неспокійна й крилата
Корсарського злого фрегата
Морями облудними буде пливти,
Струміти ме хмурно повз чорні борти
Вітер одвертий салдата,
Вітер хоробрих людей,
Що кричить альбатросом між рей,
Тугий, як дуга арбалета,
Прямий, як удар стилета,
Шаршавий, як іржа
Корсарського ножа.

Рубай же ланцюги,
Зривайся із причалу,
Бо не в чорнильницях фрегат шукає шквалу,
Бо ти, як муж і войовник,

В часи смертельного авралу
І компасу
І серцю
Метнутись не дашиш убік.

Дорога. Рахманний: тихий. Рельси (рос): колії, шини. Терен: простір землі, околиця.

Папороть. Карб: нарізок, рубець, переносно: слід, спомин. Лінний: лянний, з льону. Важучий: дуже важкий. Часоман: оманний, таємний час. Трутній: отруйний. Деревляни: староукраїнське плем'я.

Слово о полку. Батерія (батарея): відділ артилерії, обіймає 2—4 гармати з обслугою. Колонз: уставка військових відділів один за одним. Шлейф: довгий задній край жіночої сукні, що тягнеться по землі. Ескадрон: відділ кінноти, відповідає сотні в піхоті. Арієргарда: задня сторожа війська. Орбіта: яма, в якій міститься око. Чота: (чета) відділ війська. Хлань: безодня, теж: велика кількість. Маршрут: заздалегідь визначений напрямок дороги для війська. Ісхід: 1. схід, 2. смерть.

Нічний рейс. Рейс: корабельна путь. Шпага: довга й гостра ручна зброя. Трос: у моряків: усякий мотуз. Фрегат: трищоглове судно з однією прихованою батареєю. Патетичний: повний запалу, звичайно, нещирого. Шторм: морська буря. Ніс: сам перед корабля; од керми до носа: цілий корабель. Матрос: моряк. Борт: облавок, бік корабля. Альбатрос: морська птаха з родини буревісників. Рея: поперечка на щоглі для привязування вітрил. Арбалет: старовинний самостріл; лук на деревлянім стовбурі з жолобом на стріли. Шаршавий (рос.): шерепавий, шорсткий. Шквал: рвійний вітер на морі. Аврал: »усі на гору«, спільна праця на кораблі, напр. підчас бурі; переносно: небезпека.

ПРИСВЯТА

Високо в небо соколи літали,
Далеко в море гості запливали,
І парус — парус — парус доганяв.
Надувши груди білі йшли фрегати,
Над морем місяць уставав салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Веселий день любови кочової!
На палубі вино і брязкіт зброї,
І плюскіт хвиль, неначе крик коня.
Надувши груди білі йшли фрегати,
Над морем місяць уставав салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

Любовна міць на палубі рухливій
На кораблі, що йде, мов білий привид
Й зорю на щоглу, як ліхтар підняв.
Надувши груди білі йшли фрегати,
Над морем місяць уставав салдатом
І просторінь шляхів охороняв.

РОМАНТИКА МОРЯ

I

Над морем летіла хмара,
і крапля упала в море...
О, море, простий товариш!
Ой, крапля, яка ти скоро!
Засмагли твої плечі,
аж колють — твердії груди!
Кажу я — усе не до речі...
Люблю, та чи знаю, що буде?

Про що ти, краплино мариш,
Коли пролітаєш над морем?
О, море, простий товариш!
Ой, серце, яке ти скоре!

II

»Не заздри рокам: вони як ми
проходять мимо, щоб ніколи не
вернутись«.

Хлюпнуло море з розгону на мокре каміння,
Піна осіла на беріг валочком білявим.
Соннеє сонце купалось, не тонучи в морі,
десь не вгасали веселого дня переливи.
Поруч лежали з тобою на теплім піскові:
з обрію нам впливав корабель біловерхий.
Знаєш? Згадала, про що ми тоді говорили?
День перестроював лютню дзвінкую на вечір.

IV

Густе повітря ночі. Де фальшборт,
там люльки дві горять, як жар печер.
Маяк зелений. Чорні тіні й порт.
Потроху море плеще. Плеще і тече.
О, чужовійний дим, туга моя!
Я хочу цілувати твій янтар!
Далекі чайки крильми прошумлять,
на небо вийде зоряний косар
та й падати ме в море слід зорі,
та й падати ме гомін голосів...
Пора мені смоктати янтарі
пахучих мунштуків
чужих сторін.

Присвята. Парус: корабельне вітрило. Фрегат: трищоглове судно. Палуба: поміст корабля.

Романтика моря. Фальшборт: верхня бортова дошка на судні. Янтар: копальна смола, бронзової краски, »бурштин«, виробляють з нього оздобу й м. ін. мунштуки: губники в люльках.

ЗАМІСТЬ ПРОЛОГУ

Крови б, крові б і сили б відерцем
 Святогором понести до мас.
 Якби можна помножити серця,
 Я помножив би тисячу раз!

І роздав би, роздав би, роздав би,
 Як проміння моєї снаги,
 Так, щоб світ загорівся і став би
 І розбив би старі береги.

ЩО-ДНЯ...

Що-дня, що-місяця, що-року,
 ростем нестримано за хмар
 (а дні біжать спокійним кроком, —
 перегортають календар!)

І знаєм ми: — з кремезним духом, —
 ніхто не рине в стуму, в транс!..
 Бо все розміреніше — рухи!
 Бо все крицевіше — балянс!

ОСІНЬ

Із мечем завітав. На порозі
 Поклонився. Ввійшов і сів..
 Я по-своєму вітер і осінь,
 По-юнацькому зрозумів:
 — Хай шумить і кошлатиться пуца,
 Хай торішнє з листочками мре!
 Це живе,

молоде,
невмируще —
Одрубало
зогниле,
старе!

МАТРОСИ

Загартовані сонцем, вітрами,
Перепливши морями світи, —
Ми крім рейду не маємо брами,
До якої прийти!

Серце кинувши в шторми і штилі,
Ми в обличчя плюєм сатані,
І незрушно на тонни, на милі
Розраховуєм дні!

Наша зброя гвинтівка і кортик,
Наші думи морський бурецьвіт,
Наше серце у чорному порті,
Де цвіте антрацит!

ТУМАН

І тут, і там вітрила волохаті,
Суцільний дим від моря до небес,
І тільки іноді прорвуться з плес
Далеких сонць проміння кострубаті.

І зірвуть млу, де піняться прибої
Та крутять хвилі виром карусель...
А десь летить спянілий корабель
Між двох морів — і під, і над тобою...

І знову, знову... Сторогатим чортом
Охрестить все похмурий капітан,
І вдарить в діл одчайоно, мов таран
Сирени тон над портом.

ПОРТ

Одплив буденний сказ, немов би шумний катер,
За брязкіт ланцюгів сховалася іржа.
І знову в морі день упав за елеватор,
Над бортом золотим канатом зпід ножа.
О, тихий порте мій, вечірня заводь трансу,
Що серце і думки за рейдами запер,
Де віє зпоза пліч мязистим ренесансом
Та з люльок за димком пахучий канупер.
Люблю твоє лице і ці послулі стяги
І скромний орнамент бетонових аркад...
А десь такі ж, як ти цвітуть архіпелаги, —
Романтика моя залізних естокад!
Химерно, правда, так?!... Яку ж ліпити норму
На серце молоде — зрадливу оболонь?!
Привіт тобі, привіт... І бурі, бурі, шторму!
У нас з тобою все... за тишею вогонь.

Що-дня. Стума: запоморочення. Транс: хворобливий душевний стан, в якому людина щось робить поза свідомо. Балаянс (білянс): рівновага чи різниця між прибутками й розходами в підприємстві.

Осінь. Кошлатити: розпатлати, розкуйоздити.

Матроси: моряки. Рейд: глибоке захисне місце на морі, недалеко берега, де стають кораблі, часом теж морська путь (рейс). Шторм: морська буря. Штиль: безвітря на морі, небезпечне для вітрильників. Гвинтівка: стрільба. Кортік: довгий кинджал; носять морські старшини. Антрацит: найкращий чорний вуголь, має найбільше вуглецю, він же й найстаріший.

Туман. Каруселя: крутілка з деревляними кіньми, або лавками, де сідають люди. Сирена: велика свиставка при машинах.

Порт. Катер: судно для прибережної плавби. Елеватор: склад збіжжя з високими засіками. Борт: облявок корабля. Канат (рос.): линва. Ренесанс: відродження. Канупер: рослина, *Tanacetum balsamita*. Аркада: в будівництві низка склепінь на колонах. Архіпеляг: група островів. Романтика: мрійність, незвичайність. Естокада: удар у бою шаблями. Норма: правило.

Скорочення: К. — Київ; Л. — Львів; О. — Одеса; Х. — Харків.

Бабій Олесь, нар. 1897 р. в Калушині. Др. філософії укр. університету в Празі, журналіст. Збірки поезій: «Ненависть і любов» 1921; «Поезії» Львів 1923; «За щастя оманомою» Л. 1930; «Перехрестя» Л. 1930. Поема: «Гуцульський курінь» Прага 1928 (сконф.). Крім того писав новелі і повість «Перші стежі».

Бажан Микола, київський поет. Нар. 1904. Друкує з 1923 р. Збірки: «17-ий патруль» Х. 1926; «Різьблена тінь» К. 1927; «Будівлі» Х. 1929; «Поезії» Х. 1930; «Пять поезій» К. 1935. Вибір з поезій: «Дорога» К. 1930. — Критика: Є. Маланюк. З київського парнасу останніх літ. «Літ.-Наук. Вістник» Л. 1932, ч. 1. Левада: Нотатки про творчість Миколи Бажана. «Радянська Література» Х. 1931, 7 кн.; Є. Ю. Пеленський: Великий архитект слова. «Новий Час» 1936, 42 ч.

Влизько Олекса, київський поет, нар. 1908 р., якийсь час комсомолец, розстріляний більшовиками в грудні 1934 за націоналізм разом з Фальківським, Косинкою та другими українськими поетами й діячами. Друкував з 1925 р. Збірки: «За всіх скажу» К. 1927; 3-е вид. Х.-К. 1930; «Поезії» Х. 1927; «Живу, працюю» Х.-К. 1930; «Моє ударне» Х.-К. 1932; «Рейс» 1930, сатири „Hoch Deutschland“ Х. К. 1930. Вибір: «Книга балад» 1930. «Пяний корабель» Х.-К. 1933. Критика: Коваченко Б. Поет молододі снаги. У час. «Молодняк» Х. 1927, ч. 4. — Пеленський Є. Ю.: Олекса Влизько. «Новий Час» Л. 1935, 31 ч. — Кравців Б.: О. Влизько. «Дажбог» 1935.

Дараган Юрій, нар. 1894 р., сотник армії УНР, помер на еміграції в Празі 1936 р. Збірка: «Сагайдак» Прага 1926. — Критика: Пеленський Є. Ю.: Дараган. «Новий Час» Л. 1935, ч. 109.

Драй-Хмара М., київський поет і літературознавець. Збірка: «Проростень» (1919-1926) К. 1926. Критика: Рильський М.: Про двох поетів. «Життя й Революція» К. 1926, ч. 8.

Еллан (Блакитний) Василь, псевд. В. Елланського. Нар. 1892 р. на Чернігівщині, студіював у дух. семінарії в Чернігові та в київ. Комерційнім Інституті. Політичний діяч, начальник, редактор харківського щоденника «Вісті». Помер 4. XII. 1925. Збірка: «Удари молота і серця» К. 1920. Дальші доповнені видання: «Поезії» Х. 1926 (з передмовою М. Хвильового); «Твори» Х. 1929; 2-е вид. 1932 р. Вибір: «Червоні зорі» К. 1928; «Вибрані поезії» Х. 1931. Крім лірик писав сатири і пародії («Нотатки олівцем» Х. 1924, «Вибрані сатири, байки» Х. 1930 і ін.). Критика: Зеров М.: Василь Елланський. «Життя й Рев.» К. 1925, ч. 12 і в кн. «До джерел» К. 1926. — Туркельтавб І.: «В. Блакитний» Х. 1926. — Лавриненко Ю.: «Блакитний - Еллан» Х. 1929. — Майфет Г.: В. Блакитний. «Черв. Шлях» Х. 1929, ч. 8-9. — Пеленський Є. Ю.: Знівечений талант. «Нов. Час» Л. 1931, ч. 101.

Загул Дмитро, нар. 1890 р. на Буковині в с. Милієві, студіював на черновецькому університеті, живе в Києві. Друкує з 1907 р. Перша збірка вийшла 1913 р. як передрук з часопису «Буковина». Дальші збірки: «З зелених гір» К. 1918; «На грані» К. 1919; «Наш день» (1919-1923) Х. 1925; «Мотиви» К. 1927 (там же вступна стаття О. Білецького та бібліографія творів Загула). Критика: Савченко Я. Дмитро Загул. «Життя й Рев.» 1926, ч. 11 і в кн. «Поети й белетристи» Х. 1927. — Яблуненко В.: Дмитро Загул. «Плужанин» Х. 1926, ч. 8-9.

Зеров Микола, нар. 26 квітня 1896 в Зінькові на Полтавщині, студіював на київ. університеті, тепер професор цього ж університету. Друкує з 1912 р., багато перекладає, особливо з класичної поезії («Антологія римської поезії» К. 1920 і ін.). Збірка: «Камена» К. 1920. Видав низку літературних студій м. ін. знамените: «Нове укр. письменство» К. 1925. Критика: Доленго М.: в кн. «Критичні етюди». Х. 1925.

Йогансен Михайло (Майк). Нар. 1895 р. в Харкові, там теж скінчив університет. Зразу писав по московськи, з 1919 р. лише по українськи. Збірки: «Д'горі» Х. 1921; «Революція» Х. 1923; «Крокове коло» Х. 1923; «Доробок» (1917-1923) Х. 1924, «Ясень» Х. 1930; «Баляди про війну і відбудову» Х. 1933. Крім того видав кілька збірок новель і гуморесок («17 хвилин», «Лубяне решето») та низку праць з теорії поезії («Елементарні закони версифікації» Х. 1922; «Як будувати оповідання» Х. 1928).

Купчинський Роман. Нар. 1894 р. Гімназію скінчив у Перемишлі; старшина УСС. і Гал. Армії; журналіст. Вірші друкує в львівських журналах. Драматична поема «Великий день» Л. 1921 (сконф.). Купчинський відомий як автор низки популярних стрілецьких пісень, фейлетонів (псевд. Галакціон Чіпка) та стрілецької трилогії «Заметіль».

Маланюк Євген. Нар. 1897 р. на Херсонщині, як старшина армії УНР. емігрував до Чех, де скінчив Укр. Госп. Академію. Живе в Варшаві. Чимало уваги присвячує публіцистиці. Збірки: «Стилет і стилос» Подєбради 1925; «Гербарій» Гамбург 1926; «Земля й залізо» Париж 1930; «Земна Мадонна» Л. 1934. Критика: Пеленський Є. Ю.: Євген Маланюк. «Дажбог» Л. 1933, ч. 4 (там теж бібліографія).

Осьмачка Тодось. Нар. 1895 р. в Куцівці, пов. Черкаси. По званню народній учитель. Збірки: Поезій кн. I. «Круча» К. 1922; кн. II. «Скитські вогні» Х. 1925; кн. III. «Кле-кіт» 1929. Крім того видав кілька збірок новель.

Плужник Євген. Нар. 1898 р. на Вороніжчині, студіював у київ. ветеринарно-зоотехнічнім Інституті, згодом учителював на Полтавщині. Тепер живе в Києві. Друкує з 1924 року. Збірки: «Дні» К. 1926, «Рання осінь» К. 1927. Крім того видав роман «Недуга» К. 1928. Критика: Рильський М.: Про двох поетів. «Життя й Рев.» 1926, ч. 8. — Клоччя А.: Дні ранньої осени. «Молодняк» 1927, ч. 9.

Рильський Максим. Нар. 20 березня 1895 р. у Києві, батько відомий діяч Тадей Рильський, мати селянка. Студіював на київ. університеті, тепер професор цього ж університету. Збірки: «На білих островах» К. 1910; «На узліссі» К. 1918; «Під осінніми зорями» (1919-1918) К. 1918; друге перероблене видання К. 1926; «Синя далечінь» К. 1922; «Поєми» Х. 1924; «Крізь бурю й сніг» К. 1925; «Тринадцята весна» Х. 1926; «Гомін і відгомін» К. 1929; «Де сходяться дороги» К. 1929; «Марина», віршована повість. Х.-К. 1933; «Знак терезів» К. 1935; «Київ» К. 1935. Критика: М. Зеров: «Літературні шляхи М. Рильського» в кн. «До джерел» К. 1926, ст. 79-98. — Підмогильний В.: Без стерня. «Життя й Рев.» К. 1927, 1 ч., 39-59 ст. — Пеленський Є. Ю.: Наш Олімпієць. «Нов. Час» Л. 1934, ч. 78.

Рудницький Михайло, нар. 1894 р., др. філософії львівського університету; журналіст і літературний критик. Друкував вірші в «Літ.-Наук. Вістнику», «Світі» (Л. 1925-30) і «Назустріч» (від 1934 р.). Збірка рефл. лірики невязаною мовою «Очі та уста» Л. 1932. Крім того видав збірку новель та книжку з теорії літератури «Між ідеєю і формою», Л. 1932.

Савченко Яків. Нар. 1890 р. в с. Жабках на Полтавщині. Студіював у київ. університеті, згодом учителював у Харківщині. Тепер посвятився виключно літературній критиці (книжки: «Азіятський Апокаліпсис» К. 1926; «Поети й белетристи» й ін.). Збірки: «Поезія» Житомир 1918; «Земля» Житомир 1921.

Семенко Михайло (Михайль). Нар. 1892 р. в с. Кибинцях на Полтавщині. Студіював у петербурзькому психоневрологічному інституті. Підчас війни перебував у Владивостоці, тепер живе в Києві. Друкувати зачав дуже вчасно. Збірки: „Prélude” К. 1913; »Дерзання« К. 1914; »Кверофутурізм« К. 1914; »Деять поем« К. 1918; »П'єро задаєтьєся« 1918; »П'єро кохає« 1918; „Blok-notes” 1919; »Тов. Сонце« 1919; »Дві поезофільми« 1919; »П'єро мертвопетлює« 1919; »Проміння погроз« Х. 1921; »В революцію« Х. 1925; »Степ« Х. 1925; »Маруся Богуславка« 1927; »Європа й ми« Х. 1930; »Сучасні вірші« Х.-К. 1931; »З радянського щоденника« Х. 1932 Вибір: »Малий кобзар« Х. 1928. Збірник: »Кобзар« К. 1924; »Повна збірка творів« I-III. Х. 1930-31. Критика: Якубський Б.: Михайль Семенко. »Черв. Шлях« 1925, ч. 1-2.

Слісаренко Олекса. Нар. 1891 р. в хуторі Канівцеві на Харківщині, скінчив середню агрономічну школу в Харкові, працював як агроном, війну перебув на фронті. Тепер живе в Києві. Друкує з 1911 р. Збірки: »На березі кастальському« К. 1918; »Поєми« К. 1923. Вибір за рр. 1911-1927: »Байда« Х. 1928, 2-е вид. Х.-К. 1931. Крім того видав низку оповідань (»Твори« I-V. Х. 1932). Критика: Кирилук Є.: Олекса Слісаренко. »Життя й Рев.« К. 1927, ч. 9; Савченко Я.: Життя мускулясте в кн. »Поети й белетристи« К. 1927.

Сосюра Володимир. Нар. 1898 на Донеччині. Вчився в нижчій гірничій школі, підчас революції служив у армії Петлюри, згодом перейшов до большевиків. В рр. 1933—1935 був засланий за націоналізм. Тепер у Києві. Писати став 1917 р. російською мовою, потім виключно українською. Збірки: »Поезії« Суми 1921; »Червона зима« Х. 1922; »Залізниця« (епоея) Х. 1924; »Місто« Х. 1924; »Осінні зорі« Х.-К. 1924; »Сніги« Х. 1925; »Сьогодні« Х. 1925; »Тарас Трясило« (іст. поема) Х. 1926; »Юнь« Х. 1927; »Багряні гони« Х. 1927 р.; »Коли зацвітуть акації« 1928 р.; »Дніпрельстан« Х. 1930 р.; »Заводянка« (поема) 1930 р.; »Минуле« Х. 1931 р.; »Червоні троянди« Х. 1932 р.; Вибір: »Вибрані поезії« Х. 1925; »Золоті шуліки« Х. 1927; »Де шахти на горі« К.; »Вибрані поезії« 1930; Повне видання »Поезії« I-III. Х. 1927—1929. Критика: Зеров М.: В. Сосюра. »Життя й Рев.« 1925, ч. 9. і в кн. »До джерел« 1926. Савченко Я.: В. Сосюра. »Життя й Рев.« 1925, ч. 8. і в кн. »Поети та белетристи« 1927.

Терещенко Микола. Нар. 1898 з с. Щербинівці на Полтавщині, гімназію покінчив у Золотоноші, потім студіював на київській політехніці. Тепер є режисером держ. театру в Києві. Друкує з 1918 р.; багато перекладав. Збірки: »Лабораторія« (1917—1923) Х. 1924; »Чорнозем« Х.

1925; »Мета й межа« Х. 1927; »Республіка« К. 1929; »Рештування« Х. 1930; »Поєми« Х. 1935. Вибір: »Країна роботи« К. 1928; »Дорога« Х. 1931; »Поєзії« (1920—930) Х.-К. 1932. Критика: Я. Савченко: Поет праці в кн. »Поети й белетристи« К. 1927. Колесник П.: Поетична творчість М. Терещенка в кн. »Поєзії« 1932.

Тичина Павло народився 15. січня 1891 р. в с. Пісках Козелецького пов. на Чернігівщині. Освіту здобув у чернігівській духовній семінарії та на українському університеті в Києві. Друкує з 1913 р. В рр. 1932—1933 перебував у Миргородській машино-тракторній станції, тепер живе в Києві, де займається журналістикою й перекладами. Збірки: »Соняшні кларнети« К. 1918, 3-є вид. Х. 1925; »Плуг« К. 1920, 4-є вид. К. 1927, »Замість сонетів і октав« К. 1920, »В космічному оркестрі« К. 1921, 2-є вид. Л. 1923. »Сковорода« Л. 1923, »Живем комуною« (поема) Х. 1924, »Вітер з України« Х. 1924, »Партія веде« К. 1934, 3-є вид. К.-Х. 1935. Передруки: »Золотий Гомін« Л. 1922, »Поєзії« Х. 1929, Вибір: »На майдані« К., »Надходить літо« К. 1929. Критика: Майфет Гр. Матеріали до характеристики творчості П. Тичини. »Черв. Шлях« 1925, ч. 10 1926, чч. 1-9 і окремо: Х. 1926; Зеров М. »Вітер з України« в кн. »До джерел« К. 1926; Буревій К. Боротьба за радість. »Черв. Шлях« Х. 1929 7 ч.; Лавріненко Юр. Творчість Павла Тичини. Х. 1930. Юринець В.: Павло Тичина. К. 1928; Є. Ю. Пеленський: Тичина сьогодні. »Новий Час« з 18. VI. 1934.

Фальківський Дмитро. Нар. 22. жовтня 1898 р. в с. Вел. Липеси, Кобринського пов. на Поліссі, в сімі робітника. Учився в гімназії у Бересті Лит., якої не скінчив через війну. Від 1920 р. служив у большевицькій армії, звільнився 1923 р. 1. грудня 1934 р. розстріляний у Києві большевиками за націоналізм. Збірки: »Обрії« К. 1927; »На пожарищі« К. 1928; »Полісся« Х.-К. 1931. Поема: »Чабан« Х. 1925. Критика: Пеленський Є. Ю.: Боян поліських плавнів. »Нов. Час.« 1934 ч. 291; Чернова Ол.: В мене серце на дві половині. »Наша Культура« Л. 1936. ч. 6. ст. 453—8.

Филипович Павло. Нар. 20. серпня 1891 р. в Кустанівці Звенигородського пов. Скінчив київський університет, згодом був там же професором, тепер на засланні. Друкував з 1910 р. по російськи, з 1919 р. виключно по українськи. Крім поєзій видав низку літературних студій, м. ін. про Шевченка. Збірки: »Земля і вітер« К. 1922. »Простір« К. 1925.

Хвильовий Микола, псевдонім Миколи Фітильова. Народився 1 грудня 1893 р. в поселку Тростянці, Охтирського повіту на Харківщині в робітничій сімі. Освіту здобув са-

мотужки. Рр. 1914—1916 перебув на фронтах. Писати став з 1917 р. вірші, по кількох літах перейшов до новель і повісті. Основник Вільної Академії Пролетарської Літератури (осн. 1925 р., розв'язана більшовиками за націоналістичний «ухил» 1927 р.), що об'єднала всіх найвизначніших поетів України, й ініціатор великої літературної дискусії, в якій заступав потребу зв'язків України з Європою, а не з Москвою. Зразу комуніст, потім переслідуваний більшовиками за свої націоналістичні погляди, щоб не відкликувати їх публічно, відібрав собі життя 13 травня 1933 р. Збірки: «Молодість» Х. 1921; «Досвітні симфонії» Х. 1922. Поема: «В електричний вік» Х. 1921. Новелі друковані в численних книжках (наклад біля чверть мільйона) вийшли теж у збірному виданні: «Твори» I—III. Х. 1927—1930. Повість «Вальдшнепи» надрукована лише частинно в альманаху «Вапліте» 5. ч., Х. 1927 (скорочений передрук у «Віснику» Л. 1933 ч. 7-8) була прилюдно спалена. Критичні літературні праці Хвильового: «Камо грядеши» Х. 1925; «Думки проти течії» Х. 1926; «Соціологічний еквівалент трьох критичних оглядів» Х. 1927 і ін. Критика: Меженко Ю. Творчість М. Хвильового. «Шляхи Мистецтва» К. 1923 ч. 3.; Хвиля А.: Куди ведуть дороги шведських могил? «Життя й Рев.» 1933 ч. 8-9; Барагура М. «Микола Хвильовий» Л. 1934.

Шкурупій Юрій (Гео). Нар. 1903 в Бендерах. Гімназію скінчив у Києві, якийсь час служив на залізниці, потім займався журналістикою. За націоналістичну поему «Зима 1930 року» засланий 1935 р. на Соловки. Друкував з 1920 р. Писав теж теоретичні праці про футуризм та повісті й новелі. («Переможець дракона» й ін.). Збірки: «Психетози. Вітрина третя» К. 1922; «Барабан. Вітрина друга» К. 1923. Вибір: «Жарини слів» К. 1925. Поема: «Зима 1930 року» Х. 1934.

Яновський Юрій. Нар. 1902. в міщанській сім'ї. Скінчив реальну школу, далі студіював на київській політехніці. В рр. 1930—1935 перебував на засланні. Писав зразу по московськи, з 1924 р. по українськи. Крім поезій видав новелі («Мамутові бивні» Х. 1925, «Кров землі» Х. 1927, 2-е вид. 1930) та романи («Майстер корабля» Х. 1928, 3-е вид. 1931; «Чотири шаблі» К. 1930; «Вершники» К. 1935). Збірка: «Прекрасна Ут» морські вірші Х. 1928 передрук у «Збірці творів» т. I. К. 1932. Критика: Є. Ю. Пеленський: Юрій Яновський. «Обрії» Л. 1936 ч. 9 (і 3).

Є. Ю. ПЕЛЕНСЬКИЙ: Українські поети 1920-их рр. 5

СИМВОЛІСТИ

ПАВЛО ТИЧИНА 17

Соняшні кларнети. Гаї шумлять. Арфами, арфами. Гаптує дівчина. Енгармонійне: Вітер. Пастелі. Одчиняйте двері. Скорбна Мати. Плач Ярославни. Мудрість, огонь.

ДМИТРО ЗАГУЛ 26

Я чую пісню. Наші Едеми. За непроглядною за-слоною. Марія і Мара. Даремне ти турбуєшся,

ЯКІВ САВЧЕНКО 30

Не дано. Стоїть; як віск. Христос отаву косив. Сонце під голови. Ворожили.

ОЛЕКСА СЛІСАРЕНКО 34

Кожну риму. На пасіці. Посуха. Осінь. Памяті Гната Михайличенка.

МИКОЛА ТЕРЕЩЕНКО 37

Ранок. Чайка. Мета й межа.

ЄВГЕН ПЛУЖНИК 42

Я знаю. Одірвались від днів слова. У дужих дні — немов слухняна глина. Ні словечка йому не сказав старий. Розпочинає дні гудок. Люблю в уяві. Як все живе. Вже одспівали...

ТОДОСЬ ОСЬМАЧКА 46

На Ігровому полі. Кипіла гречка.

ДМИТРО ФАЛЬКІВСЬКИЙ 50

Полісся. Одшуміло літо. Та й піду ж я. Комусь дано.

РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ 54

Вітер. Слота. Зима.

ФУТУРИСТИ

МИХАЙЛО СЕМЕНКО 56

»К другу-стихотворцу«. Картка. Бронзове тіло. Дон Кіхот. Горизонт. Кондуктор. Вагоновожатий. Два дні.

ЮРІЙ ШКУРУПІЙ 60

З циклю »Море«. Голод. Портрет романтика.

НЕОКЛЯСИКИ

МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ 63

Коли на спочиві. Мені снилось. Як Одисей. Ранок. Як мисливець обережний. Несить богам дари. Тиша. Знов той же Сфінкс. У теплі дні. Буває день. Олександрія. Анхізів син. Адоніс і Афродита.

МИКОЛА ЗЕРОВ	71
Під кровом сільських муз. В степу. Аристарх. Князь Ігор. Київ з лівого берега. Брама Заборовського. Тягар робочих літ.	
ПАВЛО ФИЛИПОВИЧ	75
Візьмеш у жменю. Нема словам лічби. Кому не мріялось. З античних барельєфів. Минула ніч. Київ.	
М. ДРАЙ - ХМАРА	80
Я світ увесь сприймаю оком. Прощання з Поділлям. Лани — як хустка. Зоріти ніч.	
МИХАЙЛО ЙОГАНСЕН	83
Варіант. Світанок. Травень. Непереможні хмари-гори. Альчеста. Весна. Машина мріє.	
МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ	86
Мандрівний сонет. Рондо. Достоту ось таку. Натяки. Захоплення. Днина стає щораз кращою.	

НЕОРОМАНТИКИ

ВАСИЛЬ ЕЛЛАН - БЛАКИТНИЙ	89
Удари молота і серця. Канонада. Після Крайцевої Сонати.	
МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ	91
Кохаємо залізо й мідь. Швець працює. За обрієм зима.	
ВОЛОДИМИР СОСЮРА	94
Наближається споминів повінь. Роздули ми горно. З «Червоної Зимки». Мазепа .Бабуся.	
ОЛЕСЬ БАБІЙ	100
Ніцше. Юний спіх. Весняне.	
ЮРІЙ ДАРАГАН	102
Вечір. Ти. То я вітер. Шамотіння шамшаве.	
ЄВГЕН МАЛАНЮК	105
Знаю — медом сонця. Варязька Балада. Куліш. З книги «Еміграція». Літаком. Фавстівська ніч.	
МИКОЛА БАЖАН	111
Дорога. Поворот. Слово о полку. Нічний рейс.	
ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ	116
Присвята. Романтика моря.	
ОЛЕКСА ВЛИЗЬКО	118
Замість прологу. Що-дня. Осінь. Матроси. Туман. Порт.	
ПРИМІТКИ	121

3.84
(1986)

РА

56

~~947~~

антологія сучасної
української поезії

Львівська бібліотека
АЛ УРСР